



RAPORT

**PRIVIND
RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI
ÎN REPUBLICA MOLDOVA
ÎN ANUL 2017**

CHIȘINĂU, 2018

CUPRINS

Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare.....	3
Dreptul la nume și cetățenie.....	10
Protecția copiilor fără familie și dreptul de a nu fi separat de părinți.....	17
Dreptul la sănătate	25
Dreptul la educație.....	32
Dreptul la opinie și libertățile civile.....	40
Drepturile copiilor cu dizabilități	47
Protecția față de abuz și neglijare.....	54
Administrarea justiției juvenile.....	61
Situația copiilor aflați în instituțiile de detenție.....	65
Activitatea avocatului poporului pentru protecția drepturilor copilului în cifre în anul 2017.....	71

DREPTUL LA VIAȚĂ, SUPRAVIEȚUIRE ȘI DEZVOLTARE

Ocrotirea dreptului la viață își găsește consacrarea prin normele internaționale, în primul rând, dar și prin normele interne ale dreptului, având în vedere importanța pe care viața unei persoane o prezintă nu numai pentru ea, dar și pentru întreaga societate. Astfel, în articolul 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului se prevede că „orice ființă are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa”. În articolul 6 din Pactul Internațional privitor la drepturile civile și politice este precizat: „Dreptul la viață este inherent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar”. Convenția Europeană a Drepturilor Omului¹ garantează dreptul la viață al oricărei persoane, dar reglementează, în același timp, și cazurile în care se poate aduce atingere acestuia. De asemenea, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului², la articolul 6, prevede: „Statele părți recunosc dreptul la viață a fiecărui copil și vor face tot ce le stă în putință pentru a asigura supravegherea și dezvoltarea copilului”. La nivel național, Republica Moldova garantează dreptul la viață prin Constituția Republicii Moldova, articolul 24³ și Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15 decembrie 1994⁴, care în articolul 4 prevede obligația de a recunoaște dreptul copilului la viață și inviolabilitate fizică și psihică.

Analizând problematica racordării legislației naționale la prevederile internaționale în domeniul protecției drepturilor copilului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, consideră că statul și-a îndeplinit în mare parte obligațiunile de conformitate a legislației naționale la rigorile stipulate de organismele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Comitetului ONU pentru drepturile copilului a înaintat în 2017 Republicii Moldova câteva recomandări referitor la dreptul la viață⁵:

- Să-și intensifice eforturile de reducere a nivelului ridicat de sărăcie în rândul copiilor, în special în rândul copiilor cu dizabilități, al gospodăriilor cu un singur părinte, al familiilor din mediul rural, familiilor cu mai mult de trei copii și celor de etnie romă, inclusiv prin majorarea prestațiilor, asigurând un acces egal la programele sociale, inclusiv pentru locuințe;

¹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=285802>

² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356341>

³ http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

⁴ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311654>

⁵ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=MDA&Lang=EN

- Să consolideze capacitatea Serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii, pentru a oferi servicii sociale adecvate, cu o atenție deosebită acordată copiilor care trăiesc în sărăcie în mediul rural;
- Să optimizeze toate programele de protecție socială pentru a îmbunătăți în continuare rezultatele la copii, și strategiile de reducere a sărăciei, în vederea stabilirii unui cadru coerent de identificare a măsurilor prioritare împotriva excluderii copiilor, în special a celor aflați în situații de vulnerabilitate, și de raționalizare a criteriilor de eligibilitate.

Ombudsmanul Copilului salută acțiunile statului pentru garantarea respectării dreptului la viață al copilului, însă consideră imperativ a puncta câteva aspecte lacunare la acest capitol.

Evenimentele consumate la începutul anului 2017, semnificative prin sinuciderea mai multor copii, care au fost implicați în jocul on-line „Balena Albastră”⁶ demonstrează eficiența scăzută a măsurilor întreprinse de autoritățile statului în domeniul protecției vieții copiilor atunci, când se află în spațiul on-line. Instituțiile naționale trebuie să fortifice acțiunile de prevenire și contracarare a riscurilor pentru copii, care pot surveni în momentul navigării în spațiul virtual. Este necesară o revizuire a cadrului legislativ care reglementează acest domeniu. Siguranța pe internet trebuie să constituie o prioritate pentru autoritățile de resort în scopul de a asigura interesul superior al copilului.

Anul	Tentativă de suicid			Suicid		
	Sub 13 ani	13-16 ani	17-18 ani	Sub 13 ani	13-16 ani	17-18 ani
2012	2	73	33	7	11	6
2013	8	59	20	1	12	4
2014	4	51	41	0	14	6
2015	6	64	33	4	3	3
2016	4	88	40	6	14	13
2017	10	76	31	1	14	3

Ombudsmanul Copilului a abordat acest subiect și în Raportul cu privire la respectarea dreptului copilului în Republica Moldova în anul 2016, precum și pe parcursul anului 2017, este necesar de menționat în acest context constatările alarmante ale Comisiei speciale create de Parlamentul Republicii Moldova pentru examinarea situației din domeniul prevenirii și

⁶ <https://observator.tv/social/detalii-cutremuratoare-in-cazul-adolescentilor-sinucigasi-din-chisinau-victime-ale-jocului-balena-albastra-ultimele-mesaje-date-de-cei-doi-202100.html>

combaterii fenomenului suicidului printre copii și tineri. Comisia menționează⁷ că fapta de suicid și comportamentul suicidal nu sunt definite în nici un document de politici, doar Codul Penal încriminează acțiunile de determinare la suicid. În legislația Republicii Moldova nu au fost și nici nu sunt prevăzute atribuții ale autorităților administrației publice centrale și locale în domeniul prevenirii suicidului. În lipsa unor reglementări exhaustive, așa-numitele acțiuni de prevenție au fost realizate sporadic și au fost lipsite de continuitate. În lipsa politicilor, nu au fost create servicii astfel, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului conchide asupra unei necesități stringente de reevaluare a politicilor naționale la capitolul dat.

Ombudsmanul Copilului constată totuși o reacție din partea autorităților centrale prin efectuarea raziilor de monitorizare a zonelor de risc de către organele de poliție⁸ și emiterea de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a unei circulare cu privire la activitățile de prevenire a suicidului în instituțiile de învățământ, în care se face trimitere la actele normative în vigoare, enumeră acțiunile care trebuie întreprinse în asemenea cazuri și recomandă mai multe surse online utile⁹.

În pofida situației existente la nivel de politici, Ombudsmanul Copilului remarcă o schimbare a atitudinii societății civile prin organizarea în anul 2017 a diferitor evenimente, inclusiv susținute de mass-media, pentru realizarea acțiunilor de prevenire a suicidului¹⁰, pentru menținerea unei linii fierbinți¹¹ și abordarea acestor subiecte de către jurnaliști¹².

O situație alarmantă la capitolul protecției dreptului copilului la viață, o reprezintă și abandonul nou-născuților de către părinții acestora în locuri care reprezintă pericol pentru viața și sănătatea copiilor¹³. Din investigațiile și monitorizarea realizată de Ombudsmanul Copilului constatăm faptul că situația dată are la bază mai mulți factori de dezvoltare. Statul nu are o politică viabilă de planificare și susținere a familiei, care ar putea garanta copiilor nou-născuți un viitor fericit alături de părinții lor. O altă cauză care stă la baza acestei probleme este creșterea numărului de „copii care nasc copii”¹⁴. La momentul actual Codul Penal al Republicii Moldova, prin prisma prevederilor articolului 163, reglementează¹⁵ sancțiunea

⁷ http://adevarul.ro/moldova/social/comisia-speciala-constatat-lipsa-politicilor-prevenire-suicidului-actiuni-intarziate-1_59b60a035ab6550cb80cb8b1/index.html

⁸ http://agora.md/stiri/29992?fb_comment_id=1242762289172558_1243009415814512#f1b5361dd6bc1

⁹ <http://mecc.gov.md/ro/content/ministerul-educatiei-emis-o-circulara-cu-privire-la-activitatile-de-prevenire-suicidului>

¹⁰ <http://www.pentruviata.md/>

¹¹ <http://ea.md/ajuta-linia-verde-de-prevenire-a-suicidului-sa-ajunga-in-100-de-localitati-iata-cum-poti-contribui-la-100-challenge/>.

¹² <http://www.media-azi.md/ro/stiri/club-de-pres%C4%83-prevenirea-suicidului-printre-adolescen%C8%9Bi-%C8%99i-cum-ar-trebui-s%C4%83-abordeze>

¹³ <http://protv.md/stiri/actualitate/o-mama-din-comrat-si-a-aruncat-copilul-nou-nascut-la-gunoi-baietelul---1878011.html>

¹⁴ http://www.prime.md/ro/mame-minore-63-de-adolescente-de-pana-la-16-ani-au-nascut-anul-trecut_55163.html

¹⁵ <http://lex.justice.md/md/331268/>

pentru lăsarea în primejdie a persoanei, însă, în opinia noastră, această prevedere nu este suficientă pentru a asigura respectarea interesului superior al copilului în această problemă.

Autoritățile publice nu au creat o politică în domeniul educației sexuale, care ar avea menirea de a furniza copiilor informația necesară cu privire la o relaționare sănătoasă și benefică între copii de genuri diferite

Ombudsmanul constată necesitatea de implementare a unor mecanisme viabile, care ar fi menite să asigure faptul că copii nu vor mai fi găsiți în stradă.

De asemenea pe parcursul anului 2017 Ombudsmanul Copilului a fost preocupat și de problema respectării dreptului la viață a copiilor în traficul rutier¹⁶. Analizând problematica dată, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului constată faptul că autoritățile naționale au întreprins anumite măsuri, pentru a garanta siguranța copiilor în trafic (instalarea semnalizatoarelor speciale, iluminarea trecerilor de pietoni, instalarea limitatoarelor de viteză). Totuși, constatăm faptul că aceste acțiuni nu au reușit să schimbe semnificativ situația.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că autoritățile de resort trebuie să îndească cadrul normativ privind atestarea conducătorilor auto. De asemenea este necesar de elaborat la nivel național o politică de promovare a siguranței în traficul rutier.

O altă problemă sesizată de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, la capitolul garantării dreptului la viață și dezvoltare a copilului, o reprezintă situația copiilor cu vârsta de până la 3 ani care stau împreună cu mamele lor în instituțiile de detenție. La 23 martie 2017 Avocatul Poporului pentru drepturile copilului Maia Bănărescu, împreună cu reprezentanții UNICEF a efectuat o vizită de lucru la Penitenciarul nr.16 Pruncul. Membrii comisiei au vizitat spațiile predestinate mamelor cu copii de până la 3 ani, precum și spitalul care activează în cadrul instituției. În urma vizitei a fost constatat că în instituție nu activează un medic pediatru, care ar putea oferi consultații specializate copiilor din penitenciar. De asemenea instituția nu este aprovizionată cu medicamente predestinate copiilor, organizațiile non-guvernamentale și de caritate fiind cele care le oferă, la solicitarea administrației instituției. Administrația penitenciarului a confirmat lipsa alocațiilor bugetare pentru întreținerea copiilor care până la vârsta de 3 ani se află împreună cu mamele lor în instituția de detenție. Pe parcursul anului 2017 Ombudsmanul Copilului a monitorizat și situația copiilor de până la 3 ani din Penitenciarul nr.7 Rusca, în care se aflau 12 copii.

Menționăm că situația copiilor din ambele instituții de detenție este similară și necesită a fi redresată de urgență. În această ordine de idei, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor

¹⁶ <http://independent.md/infografic-numarul-accidentelor-traffic-crescut-107-decedati-doar-jumatate-de/#.WpVxvrOYOpo>

copilului a înaintat mai multe recomandări Departamentului Instituțiilor Penitenciare și ministerului de resort, pentru a schimba situația acestor copii:

- De înaintat propuneri către Parlament și Guvern cu privire la necesitatea de a crea o linie bugetară separată pentru copii vizați, în cazul în care va fi luată o decizie privind menținerea copiilor și în continuare în instituțiile de detenție până la vârsta de 3 ani;
- De analizat posibilitatea de a micșora termenul de aflare a copiilor în instituția de detenție, până la vârsta de 1 an;
- De asigurat instituțiile privative de libertate în care se află mame cu copii în vârstă de până la 3 ani cu medici pediatri.

Ombudsmanul Copilului, pe parcursul anului, a mai abordat și problema reflectării de către jurnaliști a informațiilor referitoare la copii. Ombudsmanul consideră că mass-media are un rol indispensabil în mediatizarea cazurilor de violare a drepturilor copilului și problemelor legate de siguranța, viața privată, securitatea, educația, sănătatea și protecția socială a copiilor și protecția de orice formă de exploatare. În același timp, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului reamintește că orice mesaj informațional trebuie să țină cont de regulile de bază în mediatizarea unui caz al cărui subiect este legat de copii; mass-media nu trebuie să interpreteze și să relateze despre circumstanțele în care este un copil doar ca despre niște evenimente izolate, ci trebuie să vorbească despre fenomen analizând cauzele evenimentelor.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului menționează că este deschisă spre colaborare cu mass-media, în scopul de a apăra și promova drepturile copilului și de a asigura respectarea acestora la nivel național.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului Maia Bănărescu subliniază că și înșiși copiii sunt deranjați de conținutul și calitatea știrilor care îi vizează, fapt despre care copiii îi comunică Ombudsmanului în cadrul vizitelor în teritoriu. Copiii menționează că materialele, mai ales știrile cu subiecte care se referă la copii sunt, în majoritate, tendențios negative, povestesc despre copii în situații critice, îi victimizează sau revictimizează, nu respectă confidențialitatea persoanei, prejudiciază imaginea copilului și a familiei. De asemenea copiii au împărtășit ombudsmanului faptul că numărul emisiunilor (al știrilor) cu sau despre copiii cu conținut pozitiv este extrem de mic față de materialele cu conținut negativ.

Consiliul de Presă a constatat că cel puțin 10 site-uri și posturi TV au încălcat normele deontologice la reflectarea subiectului abuzului comis asupra unei minore în raionul Ialoveni. În imaginile prezentate de instituțiile media apare o fată agresată verbal și fizic de câțiva tineri într-

o grădiniță¹⁷. Două din cele cinci sesizări examinate în ședința Consiliului de Presă din 06 octombrie 2017 au vizat anume încălcări ale normelor deontologice de protecție a minorilor¹⁸. Unele instituții de presă reflectă subiecte legate de jocurile on-line care ar putea instiga adolescenții la suicid¹⁹.

În contextul asigurării dreptului la viață și dezvoltare a copilului, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului sesizează următoarele curențe de sistem: statul nu își asumă în totalitate obligația de susținere a familiilor cu copii aflați în situații de risc; colaborarea dintre autoritățile publice locale de nivelul I și de nivelul II este ineficientă și slab dezvoltată; autoritățile publice locale de nivelul I nu au capacități consolidate de creare a parteneriatelor cu organizațiile neguvernamentale locale și republicane, cu agenții economici și serviciile descentralizate sau desconcentrate, în scopul de a dezvolta serviciile sociale, în conformitate cu necesitățile oamenilor; numărul organizațiilor neguvernamentale locale care activează pe segmentul de prestare a serviciilor sociale este foarte mic; mecanismul de colaborare intersectorial nu funcționează eficient; mecanismele de colaborare dintre autoritățile publice și beneficiari sunt slab dezvoltate.

RECOMANDĂRI :

- Interesul superior al copilului trebuie să fie argumentul principal în soluționarea oricărei probleme legate de respectarea drepturilor copilului .
- Guvernul Republicii Moldova să identifice resurse financiare pentru acoperirea necesităților familiilor social-vulnerabile care cresc și educă copii, în coraport cu minimul de existență, inclusiv și pentru plata indemnizațiilor persoanelor neasigurate.
- Angajarea în cadrul autorităților publice locale de nivelul I a specialistului în protecția drepturilor copilului, conform *Legii privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți* nr.140 din 14.06.2013;

¹⁷ Mai multe posturi de televiziune și portaluri de știri din Republica Moldova au difuzat, la 04 și 05 noiembrie 2017, o știre despre agresiunea fizică și un presupus viol comise de către un grup de persoane asupra unei fete de 16 ani în raionul Ialoveni. Imaginile filmate cu telefonul mobil (a căror proveniență instituțiile media au trecut-o sub tăcere) conțineau scene explicite de violență, chiar dacă fețele protagoniștilor au fost blurate. În imagini au fost surprinse scene în care o persoană, în cazul dat, minoră, a fost supusă unui tratament degradant și umilitor, care îi afectează demnitatea umană. <http://consiliuldepresa.md/ro/news/view/consiliul-de-pres-cere-mass-mediei-s-in-cont-de-interesul-superior-al-copilului-n-reflectarea-abuzur>
<http://consiliuldepresa.md/ro/news/view/cazul-minorei-agresate-consiliul-de-presa-face-apel-catre-institutiile-mass-media-sa-relateze-faptel>

¹⁸ <http://consiliuldepresa.md/ro/news/view/consiliul-de-presa-atentioneaza-mass-media-sa-asigure-protectia-copiilor-victime-ale-abuzurilor>

¹⁹ <http://consiliuldepresa.md/ro/news/view/apel-al-consiliului-de-pres-ctre-jurnaliti-i-redaciile-institutiilor-mass-media-n-legtur-cu-mediati>

- Dezvoltarea serviciilor de plasament pentru mame cu copii, crearea, dezvoltarea sistemului de creșe;
- Consolidarea relațiilor de parteneriat dintre Direcțiile de asistență socială și protecția familiei cu familiile aflate în situații de risc;
- Dezvoltarea mecanismelor de monitorizare a modului de gestionare de către beneficiari a ajutorului social;
- Dezvoltarea unui sistem informațional automatizat privind asistența socială acordată familiilor cu mulți copii;
- Implementarea în continuare a prevederilor Strategiei intersectoriale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale pe anii 2016-2022.
- Includerea componentei **Securitatea copilului** ca parte integrantă prioritară a Strategiei securității naționale;
- Să fie asigurată protejarea identității copilului, precum și nedivulgarea datelor cu caracter personal, a informațiilor care îl pot expune în public în lumină nefavorabilă, trebuie respectată cu strictețe confidențialitatea, mai ales atunci când copilul sau părinții acestuia sunt victime ale violenței, traficului de ființe umane, aflați în conflict cu legea sau trăiesc o suferință profundă;
- Promovarea/încurajarea subiectelor pozitive care scot în evidență personalitatea copilului și succesele acestuia. Este necesar ca în materialele despre copiii să fie solicitată, auzită și prezentată vocea/opinia copilului față de deciziile care îl vizează, care îi afectează viața de zi cu zi;
- Renunțarea de către mass-media la abordarea senzațională, îngustă a subiectului în favoarea analizei cazului, a complexității fenomenului și a cauzelor care au provocat anumite fapte sau situații;
- Studierea și aplicarea de către jurnaliști a standardelor internaționale în domeniul protecției datelor cu caracter personal.

DREPTUL LA NUME ȘI CETĂȚENIE

Acest drept este prevăzut de articolul 7 al Convenției cu privire la drepturile copilului²⁰, articolul 28 din Codul Civil²¹ și articolul 55 al Codul Familiei²² al Republicii Moldova, care prevăd că orice copil trebuie să fie înregistrat imediat după naștere și să aibă un nume. Dreptul la nume și cetățenie este un drept subiectiv și lezarea acestuia duce, în mod consecutiv, la lezarea altor drepturi, precum a dreptului la sănătate, asistență și protecție socială, educație, etc..

În opinia Comitetului pentru Drepturile Omului, copilul trebuie să aibă un nume, precum și dreptul la dobândirea unei cetățenii, acestea fiind măsuri speciale de protecție și recunoaștere a personalității legale ale acestuia. Înregistrarea nașterii este prima recunoaștere a existenței copilului, ea reprezintă recunoașterea de către stat a importanței fiecărui copil luat în sine și a statutului legal al acestuia. Înregistrarea nașterii este un element esențial al planificărilor referitoare la copii - adică al bazei de date demografice care stă la temelia elaborării diferitor strategii. Înregistrarea la naștere este un mijloc de a garanta celelalte drepturi ale copilului: beneficierea de facilități acordate de stat, protejarea prin stabilirea unor vârste-limită (angajare în câmpul muncii, înrolare în armată sau răspundere penală) și prevenirea traficului de copii și a pruncuciderii.

În pofida faptului că în Moldova înregistrarea copiilor la naștere constituie o obligație a părinților sau a reprezentanților legali ai copilului, iar eliberarea certificatelor de naștere este gratuită, ***problema copiilor fără nume*** rămâne a fi una de importanță majoră.

Cu toate că există un cadrul legal, autoritățile statului atribuite cu competențe în acest domeniu nu intervin la timp și cu măsuri suficiente și eficiente pentru a documenta copilul, prin urmare, acești copii nu au posibilitatea de a beneficia de asistență socială, medicală, nu sunt încadrați în sistemul educațional și nu se pot angaja în serviciu, etc.

²⁰ „Copilul se înregistrează imediat după nașterea sa și are, prin naștere, dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, în măsura posibilului, dreptul de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit de aceștia”;

²¹ „Orice persoană fizică are dreptul la numele stabilit sau dobândit potrivit legii. Numele cuprinde numele de familie și prenumele, iar în cazul prevăzut de lege, și patronimicul. Numele de familie se dobândește prin efectul filiației și se modifică prin efectul schimbării stării civile, în condițiile prevăzute de lege. Prenumele se stabilește la data înregistrării nașterii, în baza declarației de naștere.”;

²² „Copilul are dreptul la un nume de familie și prenume. Copilul dobândește numele de familie al părinților săi. Dacă părinții poartă nume de familie diferite, copilul va lua numele de familie al tatălui sau al mamei, în baza acordului comun al acestora. Copilul va purta un prenume simplu sau unul compus din două prenume, potrivit voinței ambilor părinți. În caz de litigiu între părinți privind numele de familie și/sau prenumele copilului, decide autoritatea tutelară locală.”;

Nedocumentarea copiilor a constituit subiectul de bază în **Raportul tematic privind respectarea drepturilor copiilor la nume și cetățenie**²³, realizat de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului în anul 2017. Scopul studiului a fost sesizarea curențelor legislative de care se confruntă funcționarii în procesul de aplicare a legii în cadrul documentării, precum și adaptarea la realitatea socială existentă.

Potrivit autorităților, motivele neînregistrării copilului născut în Registrul actelor de stare civilă, în majoritatea cazurilor, este cauzat de lipsa actelor de identitate ale părinților sau de iresponsabilității acestora. Alte cauze care determină încălcarea dreptului la nume al copilului prin neînregistrarea nașterii acestuia sunt:

- Neînțelegerile apărute la stabilirea paternității copilului;
- Refuzul fostului soț al mamei de a depune declarația de înlăturare a prezumției de paternitate, în condițiile prevăzute la art. 47 alin. (3), (4) Codul Familiei;
- Insistența părinților de a înregistra nașterea copilului conform domiciliului și ulterioara lipsă de responsabilitate a acestora în vederea declarării nașterii la organul de stare civilă;
- Pierderea sau deteriorarea actului constatator al nașterii;
- Dezacordul părinților privind atribuirea codului numeric personal IDNP, de cele mai multe ori din motive religioase;
- Pluralitatea de cetățenii a părinților care creează dificultăți în procesul de evidență a nașterilor înregistrate în Republica Moldova, în raport cu cele nesupuse înregistrării. În aceste cazuri părinții înregistrează inițial nașterea copiilor la misiunile diplomatice din statele străine ale căror cetățenie o dețin, ulterior, transcriu actul de stare civilă la Oficiile de stare civilă al Republicii Moldova;
- Abandonul copiilor în afara instituțiilor medicale;
- Introducerea ilegală a copiilor pe teritoriul Republicii Moldova.

În anul 2017, potrivit informațiilor colectate, la evidența autorităților tutelare locale se aflau **169 de copii fără identitate stabilită**, cu 176 mai puțin comparativ cu anul 2013. Din numărul total al copiilor nedocumentați în anul 2017, 78% sunt crescuți de familiile biologice, iar 16% - în serviciile de plasament. Conform criteriilor de vârstă, tabloul este următorul:

- 31% de copii au vârsta cuprinsă între 13-17 ani;
- 27% - au vârsta cuprinsă între 8-12 ani;
- 23% - au vârsta cuprinsă între 4-7 ani.

²³ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/studiul_documentarea_0.pdf

Aceste date reconfirmă neglijența autorităților tutelare, care cunosc că acești copii provin din familii vulnerabile, unde părinții ignoră drepturile și interesele copilului, dar nu intervin, pentru a documenta copilul. Neglijarea competențelor admisă de către autoritățile respective este mai evidentă în cazul copiilor nedocumentați, aflați în servicii de plasament. Este cert faptul aflării copilului în vizorul autorității, cu toate acestea, autoritatea nu întreprinde măsuri pentru documentarea copilului.

Exemplul acesta este elocvent pentru a ilustra o stare lucruri existentă în cazul copiilor nedocumentați. Deseori documentarea acestor copii este posibilă și se încadrează în rigorile legii, nu există însă dorința funcționarilor statului de a vedea în spatele unor proceduri birocratice soarta unor copii, ale căror drepturi sunt încălcate inclusiv și din cauza nedocumentării. Cu regret, în mai multe cazuri mașină birocratică a fost pusă în mișcare la intervenția autorității ombudsmanului, deși soluțiile erau evidente și era necesar doar ca funcționarul să acționeze în spiritul legii, în interesul superior al copilului, să privească într-o perspectivă mai largă decât cea oferită de actele departamentale.

O altă problemă din aria nedocumentării copiilor ține de situația când copilul este încadrat în sistemul educațional, cadrele didactice cunosc că acesta nu are acte de identitate, dar nu înștiințează și nu solicită intervenția autorității tutelare. Astfel, în petițiile examinate de către Ombudsman s-au întâlnit situații când copilul a ajuns să finalizeze treapta gimnazială, însă din cauza că nu are acte de identitate, nu-și poate continua studiile sau nu poate fi încadrat în câmpul muncii și nici beneficia de anumite facilități.

În situațiile descrise, partea cea mare a vinei este a părinților, care dau dovadă de iresponsabilitate și tergiversează înregistrarea nașterii copiilor. Mai complicate sunt cazurile în care nici părinții acestor copii nu au acte de identitate. Anume aici, rolul de bază îi revine autorității tutelare, care are atribuția de a responsabiliza părinții și a-i ghida/asista în

Ombudsmanul Copilului a fost sesizat de către autoritatea tutelară a unei localități privind nedocumentarea a doi copii de etnie romă. Autoritatea tutelară afirma că timp de 15 ani a depus eforturi pentru documentarea acestor copii, eforturile însă s-au soldat cu eșec total. Ombudsmanul Copilului a intervenit către autoritățile responsabile pentru a documenta copiii. În procesul examinării cazului a fost constatat că tergiversarea soluționării situației copiilor a avut drept cauză colaborarea defectuoasă dintre autorități, acestea „autoscutindu-se” de responsabilitate și dând vina pe altă autoritate.

procedura de documentare. Perioada de documentare a persoanei contează esențial în situația în care aceasta urmează să devină/sau a devenit părinte. Când procedurile legate de stabilirea identității sunt întârziate se creează un cerc vicios: părintele fără acte de identitate - fără acte de identitate copilul, acesta nu va putea perfectă actele până nu sunt perfectate actele părintelui.

Responsabilitatea deplină privind documentarea copilului revine autorității tutelare în situația copilului abandonat, care necesită intervenție urgentă pentru stabilirea statutului și formei de protecție.

La Ombudsmanul Copilului s-a adresat o mamă, al cărei copil nu a fost documentat. Copilul a fost născut la domiciliu, părintele a primit actul medical constatator al nașterii, dar în scurt timp l-a pierdut. La vârsta de 12 ani copilul a fost plasat la o școală-internat pentru copii orfani și rămași fără ocrotire părintească. Pe parcursul a doi ani administrația școlii-internat, precum și autoritatea tutelară locală, erau în cunoștință de cauză privitor la faptul că respectivul copil nu are acte de identitate, dar nu au întreprins nimic pentru soluționarea problemei.

Mama a declarat că s-a adresat autorității tutelare, pentru a obține suport în documentarea copilului, dar fără vreun rezultat, pe de altă parte, autoritatea tutelară invocă lipsa de interes a mamei pentru documentarea copilului. Copilul a căpătat acte de identitate numai în rezultatul intervenției Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului.

Copiii și adulții fără identitate rămân a fi în continuare potențiale victime ale exploatării și traficului de ființe umane.

Neasigurarea dreptului la nume și cetățenie a copilului duce la încălcarea altor drepturi, și anume:

- Guvernul are calitatea de asigurat²⁴, adică, asigurarea obligatorie de asistență medicală, pentru copiii de vârstă preșcolară, elevi, copii neîncadrați în procesul educațional până la împlinirea vârstei de 18 ani, dar serviciile medicale urmează a fi acordate în temeiul unui act ce confirmă identitatea copilului;
- Statul asigură dreptul la educație tuturor copiilor până la împlinirea vârstei de 18 ani²⁵. Pe de o parte instituția de învățământ include copilul în procesul de studii, pentru a nu-i leza dreptul la educație, pe de altă parte, la absolvirea ciclului gimnazial, elevul este în

²⁴ Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, nr. 1585 din 27 februarie 1998;

²⁵ Articolul 35 din Constituția Republicii Moldova, articolul 13 din Codul Educației al Republicii Moldova;

imposibilitatea să ridice Certificatul de studii gimnaziale în lipsa unui act ce-i confirmă identitatea;

- Pentru copiii orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă, statul, în scopul asigurării dreptului la asistență și protecție socială, a aprobat normele provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior, școlile de tip internat și casele de copii²⁶. Mijloacele financiare se acordă în temeiul actului ce confirmă identitatea copilului orfan sau a copilului aflat sub tutelă/curatelă;

- Persoana fizică dobândește capacitatea de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani. Totodată, persoana poate încheia un contract individual de muncă și la împlinirea vârstei de 15 ani, dacă, în consecință, nu îi vor fi periclitată sănătatea, dezvoltarea, instruirea și dezvoltarea profesională²⁷. Pentru evitarea exploatării copiilor prin muncă, cât și pentru respectarea prevederilor legale, potrivit cărora se interzice munca nedecarată²⁸, angajarea copilului în câmpul muncii urmează a fi realizată în baza unui act de identitate;

- În scopul asigurării unui venit lunar minim garantat pentru familiile defavorizate, a fost adoptată Legea cu privire la ajutorul social nr.133 din 13 iunie 2008. Solicitantul de ajutor social, odată cu cererea privind acordarea ajutorului social, urmează să prezinte actele de identitate ale tuturor membrilor familiei²⁹. În temeiul cererii, actelor de identitate și a componenței familiei se va determina venitul familiei și va fi stabilit cuantumul ajutorului social. Cuanumul venitului lunar minim garantat pentru fiecare membru al familiei este stabilit din venitul minim garantat pentru solicitant, pentru alt membru adult al familiei, pentru fiecare copil, etc. În lipsa actului de identitate al vreunui membru de familiei suma ajutorului social va fi stabilită diferit de necesitățile reale ale familiei;

- În lipsa actului de identitate, un tânăr nu poate fi admis la examenul pentru eliberarea permisului de conducere și nu poate obține permisul de conducere³⁰.

- În lipsa actului ce confirmă identitatea, copilului îi este îngădit dreptul la libera circulație (la intrarea și ieșirea din țară).

²⁶ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova „Despre aprobarea Normelor provizorii de cheltuieli în bani pentru elevii (studenții) orfani și cei aflați sub tutelă/curatelă din școlile profesionale și de meserii, instituțiile de învățământ mediu despecialitate și superior universitar, școlile de tip internat și casele de copii”, nr. 870 din 28 iulie 2004;

²⁷ Codul Muncii, articolele 46, 96, 100, 306;

²⁸ Codul Muncii, articolul 7;

²⁹ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social, nr.1167 din 16 octombrie 2008;

³⁰ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier nr.1452 din 24 decembrie 2007;

Cu toate acestea, deși lipsa actului de identitate al persoanei îi îngreățește asigurarea mai multor drepturi, acest fapt nu este un impediment pentru reținerea, arestarea sau condamnarea copilului. Persoana care a săvârșit o faptă prejudiciabilă urmează a fi atrasă la răspundere. În asemenea cazuri, la solicitarea organelor competente persoanei reținute sau aflate în arest preventiv îi este eliberat buletin de identitate provizoriu.

Datele statistice ne vorbesc despre numărul copiilor fără identitate care se află în vizorul autorităților și nicidecum despre numărul real al copiilor cărora nu le este asigurat dreptul la nume și cetățenie.

Cazurile copiilor cărora în continuare nu le este asigurat dreptul la nume se află în atenția autorităților timp de câțiva ani și sunt dintre cele mai complexe.

Accesul la serviciile de asistență și protecție a copilului este condiționat de asigurarea dreptului la nume și cetățenie.

Situația privind documentarea copiilor din stânga Nistrului a rămas aceeași și în anul 2017, nu există un mecanism statal de monitorizare a procesului de documentare a persoanelor din regiunea controlată de autoritățile neconstituționale, iar problemele de care se confruntă copiii nu s-au schimbat.

În acest context Ombudsmanul Copilului salută adoptarea Legii nr.310 din 22.12.2017 privind completarea Legii nr. 100/2001 privind actele de stare civilă care prevede că: „Faptele de stare civilă produse și înregistrate în localitățile din stânga Nistrului și municipiul Bender (Transnistria) pot fi certificate, prin eliberarea actelor de stare civilă de către autoritățile competente ale Republicii Moldova, în cazul în care înregistrarea lor s-a produs în condiții similare cu cele reglementate de legislația Republicii Moldova.”³¹

Reieșind din problemele de care se confruntă părinții, reprezentanții legali ai copiilor și/sau reprezentanții autorităților tutelare în procesul de documentare al copiilor, pentru îmbunătățirea situației, Ombudsmanul Copilului propune următoarele **RECOMANDĂRI**:

1. Diminuarea taxelor de stat pentru eliberarea certificatului de naștere la înregistrarea tardivă și micșorarea termenului de eliberare a certificatului de naștere de la 30 zile la 10 zile;
2. Eficientizarea activității mecanismului de cooperare intersectorial pe segmentul respectării dreptului copilului la nume și cetățenie;
3. Instituirea/eficientizarea mecanismelor responsabile de evidența populației la nivel local;
4. Finanțarea specialistului în protecția drepturilor copilului din bugetul de stat nu din bugetul local;

³¹ <http://lex.justice.md/md/373827%20/>

5. Responsabilizarea de către autoritățile tutelare a părinților în ceea ce ține de documentarea copilului și implicarea nemijlocită a părinților în procesul de documentare;
6. Elaborarea unei politici naționale privind stimularea documentării persoanelor de etnie romă;
7. Crearea unui mecanism viabil care va garanta asigurarea dreptului la nume și cetățenie și pentru copiii din stânga Nistrului;
8. Identificarea soluțiilor pentru părinții care, din motive religioase, refuză să documenteze copii din cauza atribuirii IDNP-ului;
9. Intensificarea eforturilor pentru a monitoriza și ține evidența viitoarelor mame, în special a acelor din familii vulnerabile și/sau needucogene, precum și a asigura supravegherea postnatală a copilului;
10. Asigurarea școlarizării copiilor fără acte de identitate.

PROTECȚIA COPIILOR FĂRĂ FAMILIE ȘI DREPTUL DE A NU FI SEPARAT DE PĂRINȚI

În prevederile articolelor 9 și 20 din *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului*³² se regăsesc împuternicirile statului de a acorda o protecție deosebită copiilor care sunt lipsiți de mediul familial sau de îngrijirea părintească. Precum și obligația de a preveni separarea abuzivă și forțată a copiilor de părinții lor, cu excepția cazurilor când aflarea copilului în mediul familial contravine interesului superior al copilului.

La nivel național Republica Moldova a implementat prevederile Convenției în cadrul *Legii privind drepturile copilului* nr.338 din 15 decembrie 1994, care în articolele 16 și 17 prevede dreptul copilului la abitație în familie, dar și drepturile copilului care locuiește separat de părinți. De asemenea, Republica Moldova a adoptat *Legea privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți*, nr.140 din 14.06.2013, prin care sunt stabilite procedurile de identificare, evaluare, asistență, referire, monitorizare și evidență a copiilor care au rămas temporar sau în totalitate sunt lipsiți de îngrijirea părintească.

Analizând concordanța legislației naționale la standardele internaționale, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că Republica Moldova și-a îndeplinit parțial obligațiunile asumate odată cu ratificarea Convenției. În susținerea prezentei idei, Comitetul ONU pentru drepturile copilului, în anul 2017, a prezentat Republicii Moldova următoarele recomandări pentru îmbunătățirea situației respectării drepturilor copilului pe segmentul copiilor lipsiți de îngrijire părintească și al copiilor separați de părinți:

1. Să întreprindă toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura îngrijirea și întreținerea acestor copii; să ia în considerare aderarea la Convenția de la Haga din 19 octombrie 1996 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, Convenția de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate pentru copii și alți membri ai familiei și Protocolul de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere.
2. Să îmbunătățească aplicarea Legii privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți asigurând o finanțare adecvată și un număr adecvat de cadre calificate, să consolideze coordonarea între toți prestatorii de servicii din cadrul autorității tutelare și să revizuiască în continuare regulamentele-cadru și standardele minime de calitate, pentru a asigura conformitatea deplină a acestora;

³²https://www.unicef.org/moldova/CRC_RO.pdf

3. Să susțină în continuare și să faciliteze îngrijirea de tip familial a copiilor ori de câte ori este posibil, inclusiv prin creșterea asistenței financiare pentru familiile afectate de sărăcie, astfel încât un copil să nu fie niciodată îndepărtat de grija părintească doar datorită lipsurilor financiare și materiale, atât în lege, cât și în practică; să consolideze serviciile de prevenire, inclusiv prin implementarea Programului național de formare a deprinderilor parentale și prin intervenții psihosociale pentru abordarea alcoolismului în familie, în vederea reducerii continue a instituționalizării copiilor;
4. Să extindă în continuare serviciile de îngrijire alternativă, inclusiv serviciile de plasament în familia asistentului parental profesionist și casele de copii de tip familial, și să asigure disponibilitatea acestora în toate regiunile Statului parte, în special pentru copiii cu dizabilități, cei cu vârsta de 0-3 ani și cei ai căror părinți au emigrat peste hotare.
5. Să asigure susținerea adecvată a copiilor care părăsesc sistemul de îngrijire, inclusiv prin asigurarea unor locuințe, conform Legii privind drepturile copilului nr.338 din 15.12.1994 și Legii privind locuințele nr.75 din 30.04.2015, și prin alte servicii de sprijin, pentru a-i ajuta în tranziția către o viață independentă;
6. Să crească numărul de asistenți sociali implicați în programe de atragere pentru identificarea copiilor în situație de risc din toate regiunile și conectarea acestor copii cu mecanismele corespunzătoare de protecție a copilului.
7. Să asigure acreditarea tuturor prestatorilor de servicii de îngrijire alternativă, prin intermediul Consiliului Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale, și supravegherea adecvată de către stat a acestora, inclusiv examinarea periodică a plasamentului copiilor în îngrijire alternativă, și să monitorizeze calitatea acestei îngrijiri, în special prin crearea unor canale accesibile de raportare, monitorizare și remediere a rețelilor tratamente aplicate copiilor;
8. Să întreprindă măsuri urgente pentru a asigura copiilor aflați în închisoare împreună cu mamele lor condiții de trai adecvate pentru dezvoltarea fizică, psihică, morală și socială a copiilor și să caute măsuri alternative izolării instituționale a femeilor gravide și a mamelor cu copii mici, ori de câte ori este posibil.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, monitorizând modul în care statul protejează copii fără familie și realizează dreptul acestora de a nu fi separat de părinți, conchide că autoritățile statului au admis mai multe încălcări în acest domeniu, care urmează a fi înlăturate sau corectate. Copiii lipsiți de ocrotire părintească constituie cel mai vulnerabil grup de copii și necesită o atenție sporită din partea autorităților. Când privește copiii ramași fără ocrotire părintească, nu putem vorbi de încălcarea doar a unui singur drept, de obicei încălcările drepturilor și libertăților acestor copii formează un lanț continuu și perpetuu. Astfel, autoritățile

tutelară care au competențe la acest compartiment, urmează să-și fortifice capacitățile pentru a identifica la timp, a evalua sub toate aspectele, a acorda asistența necesară, a referi către serviciile respective, a monitoriza sistematic copiii aflați în situație de risc în scopul de a preveni separarea copiilor de părinți, precum și pentru integrarea în familie în situația în care separarea s-a produs.

Pe parcursul anului 2017 Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a constatat cu îngrijorare că implementarea a sistemului de protecție a copilului este una lacunară, care nu corespunde întru totul standardelor internaționale. Motivele din care copiii sunt lipsiți de îngrijire părintească sunt diverse (părinți emigrați, părinți în detenție, părinți divorțați, părinți decedați, copii abandonați, copii imigranți neînsoțiți, copii care se află în stradă, etc.). Sistemul național de asistență și protecție trebuie să se asigure că acordă tuturor acestor grupuri de copii un tratament fără discriminare și care acoperă necesitățile fiecărui copil rămas fără ocrotire părintească.

Unii dintre cei mai vulnerabili sunt copii a căror părinți au comis fapte penale și sunt condamnați la pedepse privative de libertate. În asemenea cazuri copii sunt deseori stigmatizați de societate și sunt asociați părinților care au comis infracțiuni. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului constată, din cererile examinate, că în asemenea cazuri copii pot fi neglijăți atât de rude, cât și de autorități, fiind cunoscute situații în care copiii urmează calea părinților, ulterior, ajungând și ei pe banca acuzaților. Este știut că pedepsirea părintelui se răsfrânge negativ asupra copilului, fără ca acesta să aibă vreo vină. Efectele pot fi din cele mai grave, sub toate aspectele și cu consecințe pentru toată viața.

În cadrul vizitelor în locurile de detenție Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului a fost sesizat de mai multe ori de către părinții deținuți, despre neglijența autorității tutelare, care fie că nu a determinat o formă de protecție copilului și nu-i acordă suportul și serviciile de care acesta are nevoie, fie că autoritatea nici nu cunoaște sau „se face” că nu cunoaște despre detenția părintelui, care se află de mai mulți ani în penitenciar. Investigând situațiile descrise, Ombudsmanul Copilului a constatat că faptele invocate au fost confirmate, fiind regretabil faptul că autoritățile au intervenit doar după sesizarea din partea Ombudsmanul Copilului, în pofida faptului că identificarea, evaluarea și asistența copiilor aflați în situație de risc este atribuția nemijlocită a autorității tutelare.

Ombudsmanul Copilului a fost sesizat de către părinții deținuți și despre faptul că în perioada aflării în detenție autoritatea tutelară a solicitat instanței de judecată decăderea din drepturile părintești. În aceste cazuri, Ombudsmanul a intervenit în instanța de judecată cu concluzii, conform atribuțiilor stabilite prin art.25 alin.(3) din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) în interesul superior al copilului, pentru a nu-l separa de părinți. Și la acest compartiment, Ombudsmanul Copilului atenționează autoritățile tutelare asupra necesității

cunoașterii și respectării prevederilor Hotărârii Plenumului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile privind decăderea din drepturile părintești”³³, prin care este stipulat că nu pot fi decăzute din drepturile părintești persoanele care nu-și exercită drepturile părintești din cauza unor circumstanțe care nu depind de voința lor. În situațiile descrise părintele care se află în detenție și nu are posibilitate să lucreze din cauza problemelor de sănătate, lipsei locului de muncă sau are în grija sa un copil până la trei ani, precum și în alte situații motivate, este în imposibilitatea de a-și întreține copiii rămași acasă. Iarăși se atestă o încălcare din partea autorității tutelare care trebuie să acorde suport și asistență copilului și să-l ajute să depășească mai ușor situația dificilă marcată de lipsa părintelui, dar nici într-un caz să nu întreprindă măsuri care ar duce la separarea de acesta.

În acest context, Comitetul ONU pentru drepturile copilului recomandă statelor membre la acest capitol, să stabilească un mecanism viabil care va avea menirea să asigure copilul pe perioada cât este în imposibilitate să fie alături de părinții săi cu un climat cât mai prietenos care va avea menirea să faciliteze integrarea lui în societate, fără a fi umbrat de faptele comise de către părinții acestuia. De asemenea, Comitetul indică faptul că circumstanțele date nu ar trebui să împiedice în nici un mod comunicarea copilului cu părintele său care se află în detenție mai mult, o încălcare gravă în opinia comitetului sunt încercările autorităților naționale a statelor de a lipsi persoana privată de libertate de drepturi părintești și a declara copilului ca subiect al adopției naționale/internaționale³⁴. Ombudsmanul Copilului consideră aceste notificări drept unele imperative și face un apel către autoritățile de resort pentru a revedea mecanismul național de protecție a copilului și a-l aduce în concordanță cu cele mai înalte standarde internaționale în domeniu.

O altă problemă la segmentul dat o reprezintă situația copiilor ai căror părinți au plecat pe un termen lung din țară și nu au desemnat un reprezentat legal al copilului pe perioada absenței sale. Se atestă frecvent cazuri în care copiii care sunt lăsați singuri sau în cel mai bun caz pe seama bunicilor, rude sau persoane cunoscute. Această situație contravine interesului superior al copilului și reprezintă un risc enorm pentru viața și dezvoltarea lui și duce la încălcarea drepturilor copilului prevăzute de Convenție. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că statul trebuie să fortifice mecanismele naționale pentru a responsabiliza părinții care pleacă peste hotarele țării, în scopul de a evita situațiile în care copiii, fiind fără ocrotire părintească, nu dispun de reprezentant legal. Din cererile adresate către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului constatăm că în multe situații autoritățile tutelare, în raza teritorială pe care o administrează, nu cunosc numărul exact al copiilor rămași fără

³³ http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=280

³⁴ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

ocrotire părintească din motivul plecării părinților peste hotare. Această situație poate duce la marginalizarea copilului, la abandon școlar și chiar poate prezenta pericol pentru viața copilului. Comitetul ONU pentru drepturile copilului recomandă statelor care se confruntă cu un număr masiv de emigrări al populației din rândul părinților să creeze mecanisme viabile de evidență și protecție a copiilor rămași temporar fără îngrijire părintească³⁵.

Din sesizările parvenite pe adresa Ombudsmanului Copilului, precum și cele abordate în cadrul audienței cetățenilor și apelurile telefonice, a fost constatat că autoritatea tutelară nu stabilește graficul de întâlniri cu copilul sau îl stabilește după multiple adresări și insistență din partea părintelui care locuiește separat de copil, cu toate că legislația națională prevede expres dreptul părintelui de a comunica cu copilul său³⁶. La stabilirea graficului de întâlniri nu se ține cont de particularitățile și necesitățile de vârstă ale copilului, activitățile în care copilul este antrenat, unde cu cine și în ce împrejurări urmează să petreacă timpul acordat pentru întâlniri. Deseori, timpul prevăzut pentru întâlniri este prea scurt sau întâlnirile au loc în prezența ambilor părinți care sunt în relație de conflict, creându-se situații stresante pentru copil. La fel, se constată că decizia privind modul de întâlniri cu copilul este luată de către în singur specialist care nu totdeauna este imparțial, nu se discută cu ambii părinți și nu se ascultă și nu se ține cont de opinia copilului. În multe cazuri conținutul deciziei este neclar sau formal, lipsit de alegeri relevante care au servit drept temei la stabilirea graficului de întâlniri

În opinia Ombudsmanului Copilului, aceste curențe sunt cauzate de faptul că autoritățile tutelare nu dispun de un act administrativ care ar prevedea procedura standardizată pentru stabilirea graficelor de întâlnire, aplicabilă pentru toate autoritățile tutelare, iar specialiștii nu au abilitățile și pregătirea necesară pentru a reacționa prompt la situațiile conflictuale care apar între părinți în momentul întocmirii graficului. Lipsa unui psiholog în cadrul Direcțiilor de asistență socială și protecția familiei, la fel, este considerată o deficiență pe segmentul respectiv, acesta fiind imperios necesar în litigiile dintre părinți referitor la creșterea și educația copilului. În cele mai dese cazuri, părinții nu țin cont de starea psiho-emoțională a copiilor în urma separării lor și folosesc copilul ca un „mecanism de răzbunare” în conflictul dintre ei.

În vizorul Ombudsmanului Copilului au fost și situații în care unul dintre părinți pleacă peste hotarele țării luând cu el copilul, fără a dispune de acordul celuilalt părinte, aceste acțiuni fiind calificate ca furtul copilului și scoaterea lui ilegală din țară. Aceste acțiuni din partea părinților, afectează în mod direct dezvoltarea copilului și duc la încălcarea dreptului privind protecția acestuia.

³⁵ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

³⁶ <http://lex.justice.md/md/286119/>

Indiscutabil, pentru ca un copil să se simtă protejat și să dezvolte sentimentul siguranței pe viitor este absolut necesar ca familia lui să îi creeze un mediu care să-i ofere siguranță emoțională. Părinții sunt responsabili de formarea relațiilor de atașament sigur, prin a oferi copilului dragostea și respectul de care are nevoie, prin a fi disponibili, deschiși la nevoile lui și capabili să răspundă în mod adecvat acestora, mai ales în cazuri critice. Astfel, copilul știe că indiferent de situație, părinții vor fi prezenți, îl vor susține sau apăra și copilul va primi atenția de care are nevoie.

O consecință a climatului nefavorabil în familie este situația în care copiii pleacă de acasă și aleg să trăiască în stradă. La moment nu se cunoaște numărul exact al copiilor străzii, iar majoritatea acțiunilor întreprinse de autoritățile responsabile nu sunt suficiente pentru a menține copilul în casa părintească sau în centrul de plasament, acestea fiind eficiente pe o perioadă scurtă de timp, într-un final copilul ieșind din nou în stradă.

La un an de la prima sa abordare a problemei copiilor care duc un mod de viață stradal, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atestă că acțiunile întreprinse de autoritățile publice nu au adus schimbări la acest capitol. Respectarea drepturilor și protecția copilului în situație de stradă este o problema care trebuie să fie prioritară pentru toate instituțiile vizate la acest subiect și care cere o soluționare imediată.

Actualmente în evidența autorității tutelare teritoriale Chișinău sunt 393 de copii în conflict cu legea, 209 copii cu comportament deviant (cu riscul de a săvârși infracțiuni), 77 de minori resocializați după ispășirea pedepsei, 164 – copii din familii social vulnerabile, 69 – copii care au abandonat școala, 33 – copii care vagabondează și alte categorii de copii în situație de risc sporit³⁷. Copiii în situație de stradă de obicei provin din familii social vulnerabile. În majoritatea cazurilor familiile sunt monoparentale, în multe familii se consumă alcool și se aplică violența, părintele ducând un mod de viață antisocial, astfel părinții nu servesc drept un model de comportament și nu reprezintă autoritate pentru copil.

O altă categorie o constituie copiii orfani în urma decesului părinților sau rămași fără ocrotire părintească ca urmare a abandonului de către aceștia sau a decăderii din drepturi a părinților, iar reprezentanții legali (rudele, bunicii) nu sunt în stare să asigure controlul asupra situației copiilor.

³⁷ Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne, în anul 2017 printre infracțiunile care au înregistrat creșteri se numără: traficul de copii (+25,93%), scoaterea ilegală a copiilor din țară (+54,55%) comparativ cu anul precedent. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a organizat 9 misiuni de repatriere a copiilor în anul 2017, fiind repatriați 22 copii, dintre care: 6 copii din Ucraina (5 misiuni) și 16 copii din Federația Rusă (4 misiuni). Copiii sunt frecvent victime ale infracțiunilor patrimoniale, fiind pornite 277 cauze penale conform elementelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de art.186 al Codului penal (2016-247); 57 – conform art. 187 CP (2016-47) și 3 (2016-2) – conform art. 188 CP112

Din analizele și datele statistice ale autorităților este constatat faptul că acei copii care au fost preluați din stradă și cazați în centrele de plasament sau întorși părinților/reprezentanților legali, în scurt timp se reîntorc în stradă.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului consideră că fenomenul de revenire a copiilor în stradă este cauzat de faptul că autoritățile publice, cu atribuții în domeniu, nu dezvoltă și nu încadrează copilul și părinții în programe speciale de educație și schimbare de comportament, iar măsurile întreprinse și suportul financiar din partea statului nu sunt suficiente pentru reducerea sărăciei și, în unele cazuri, resocializarea familiilor abandonate de copii.

Concomitent, Ombudsmanul Copiilor atrage atenția că statul nu deține strategii și standarde de lucru cu copiii pentru prevenirea comportamentului antisocial, de asemenea, reiterează lipsa specialistului în protecția drepturilor copilului prevăzut în Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și conchide că sistemul de protecție a copilului este incomplet și prejudicios. Primarul, în calitate de autoritate tutelară locală, nu reușește să țină în vizor și segmentul protecției drepturilor copilului, în calitatea sa de autoritate tutelară, iar asistentul social comunitar, care a preluat responsabilitățile specialistului în protecția drepturilor copilului, este pregătit profesional pentru asistența persoanelor adulte și nu a copiilor. Lipsa surselor financiare în bugetele locale este motivul principal invocat de primari pentru a justifica neangajarea acestui specialist.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a invocat în repetate rânduri necesitatea de modificare a cadrului legal, pentru a include specialistul pentru protecția drepturilor copilului în schema de încadrare a autorității tutelare teritoriale, cu salarizare din bugetul de stat, pentru a exclude abordarea discriminatorie a protecției copilului în raport cu cea a beneficiarului adult.

Ombudsmanul Copilului salută decizia Guvernului Republicii Moldova de a-și asuma salarizarea specialiștilor pentru protecția drepturilor copilului din bugetul de stat, începând cu 01 ianuarie 2019 și intenționează să monitorizeze implementarea acestei prevederi.

Pe parcursul anului 2017 Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a fost sesizată la subiectele ce țin de lipsa statutului și formeii de protecție asupra copiilor rămași fără ocrotire părintească; lipsa unui mecanism de identificare timpurie a părinților care intenționează să plece peste hotarele țării și informarea insuficientă părinților privind obligativitatea de a desemna un reprezentant legal pentru copil și comunicarea cu autoritatea tutelară locală; lipsa unei baze de date unificate privind copiii care au rămas fără ocrotire părintească după plecarea părintelui peste hotarele țării sau în urma abandonului de către acesta; carențe în exercitarea atribuțiilor autorităților tutelare în ceea ce privește identificarea, evaluarea, asistența, referirea, monitorizarea și evidența copiilor care au rămas temporar sau permanent fără ocrotire

părintească; încălcarea drepturilor copilului de a menține relații cu ambii părinți și rude în urma stabilirii domiciliului după divorțul părinților.

În contextul celor menționate în acest capitol, în scopul de a remedia situația, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului înaintea următoarelor **RECOMANDĂRI:**

1. A instrui toți actorii implicați în protecția drepturilor copiilor în urma separării părinților, divorțului, privind aplicarea legislației ce ține de decidera asupra custodiei, instituirea tutelei/curatelei, stabilirea domiciliului, întocmirea graficelor de întrevederi (judecători, avocați, procurori, angajați ai autorităților tutelare);
2. A sensibiliza societatea cu privire la copiii rămași fără ocrotire părintească, a desfășura campanii de sensibilizare cu privire la responsabilitatea părinților pentru a informa autoritățile tutelare despre faptul că intenționează să plece peste hotarele țării pe o perioadă îndelungată de timp și a comunica despre persoana în grija cui lasă copilul;
3. A consolida în continuare capacitățile specialiștilor din cadrul autorităților tutelare pentru a identifica operativ, a evalua sub toate aspectele, a acorda asistența necesară, a referi către serviciile respective, a monitoriza sistematic și a duce evidența copiilor care au rămas temporar sau în totalitate sunt lipsiți de ocrotirea părintească;
4. A elabora Instrucțiunea privind procedura de examinare și stabilire a graficului de întrevederi dintre părinte și copil;
5. A asigura cu unitatea de specialist în protecția drepturilor copilului autoritățile tutelare locale și cu unitate de psiholog - autoritățile tutelare teritoriale;
6. A susține și facilita îngrijirea de tip familial a copiilor, inclusiv prin creșterea asistenței financiare pentru familiile afectate de sărăcie;
7. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în comun cu Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale să elaboreze strategii de prevenire a comportamentului antisocial al copilului și strategii pentru dezvoltarea serviciilor relevante;
8. A spori gradul de responsabilizare a autorităților care activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept cu scopul de a eficientiza mecanismul de cooperare intersectorială.

DREPTUL LA SĂNĂTATE

Definiția dată acum șaptezeci de ani de Constituția Organizației Mondiale a Sănătății a dreptului la sănătate este la fel de actuală și relevantă în prezent: „Dreptul de a beneficia de cel mai înalt nivel de sănătate care poate fi atins este unul dintre drepturile fundamentale ale fiecărui om, fără deosebire de rasă, religie, afiliere politică, condiție economică sau socială”.

Protejarea dreptului copilului la sănătate este esențială pentru identitatea și mandatul Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. Garantarea dreptului la sănătate pentru toți copiii înseamnă că ei trebuie să aibă acces la serviciile de sănătate de care au nevoie, când și unde au nevoie de ele, fără a suferi din cauza unor impedimente de ordin financiar sau de altă natură. Nici un copil nu trebuie să sufere și să moară pentru că este sărac sau pentru că nu poate avea acces la serviciile de sănătate de care are nevoie. Sănătatea este, de asemenea, determinată în mod evident și de respectarea altor drepturi fundamentale ale omului, inclusiv de accesul la apă potabilă și sanitație sigură, la produse alimentare sigure și sănătoase, la condiții de trai (locuință) adecvată, precum și la educație, la condiții de viață și de muncă sigure. Dreptul la sănătate înseamnă, de asemenea, că fiecare om trebuie să aibă dreptul de a-și controla propria sănătate și propriul corp, inclusiv prin accesul la informații și servicii sexuale și reproductive, fără violență și discriminare. Toți copiii au dreptul la sănătate și trebuie tratați cu respect și demnitate. Nimeni nu ar trebui să fie supus experimentelor medicale, examenului medical forțat sau tratamentului prescris fără consimțământul informat.

Ocrotirea dreptului la sănătate se regăsește în cadrul articolului 24 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, prin care statul își asumă obligațiunea pozitivă de a garanta accesul la servicii de sănătate și medicale, punând accent pe îngrijirea primară și preventivă a sănătății, pe educația sănătății publice și pe diminuarea mortalității infantile.

Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede că „Orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare; el are dreptul la asigurare în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința sa.

Mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire deosebite. Toți copiii, fie că sunt născuți în cadrul casătorii sau în afara acesteia, se bucură aceeași protecție socială.”

La nivel național, obligațiunea statului de a respecta dreptul copilului la sănătate este consacrată prin articolele 4, 11, 12, 15, 29 din Legea privind drepturile copilului, nr. 338 din 15 decembrie 1994, care prevede asigurarea sănătății fizice și spirituale a copilului.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului menționează faptul că Republica Moldova și-a îndeplinit în mare parte obligațiunile de racordare a legislației naționale la standardele internaționale în domeniul sănătății.

Cu toate acestea, Ombudsmanul Copilului optează pentru o abordare mai largă a subiectului dat. Dreptul la sănătate al copiilor, fiind un drept universal, extinzându-se nu doar la servicii de prevenire, promovare și protecție a sănătății, dar totodată acesta înglobează acțiunile curative, de reabilitare și paliative, întreprinse în timp util și adecvat. De asemenea, dreptul la sănătate prevede posibilitatea copilului de a crește și de a se dezvolta la maximumul său potențial și să trăiască în condiții care să îi permită atingerea celor mai înalte standarde de sănătate, prin implementarea programelor care abordează factorii determinanți care stau la baza sănătății. O abordare holistică din partea statului a compartimentului sănătății va face ca dreptul copiilor la sănătate să fie realizat în cadrul mai larg al obligațiilor internaționale privind drepturile omului.

Recomandările Comitetului ONU pentru drepturile copilului din septembrie 2017 încurajează statul să fortifice următoarele domenii:

- Să continue eforturile de asigurare a accesului la asistență medicală de calitate, în special la serviciile de asistență medicală perinatală și asistență medicală pediatrică de urgență, în toate regiunile Statului parte, inclusiv prin extinderea mecanismului de cooperare intersectorială în domeniile medical și social;
- Să îmbunătățească programul național de imunizări pentru a preveni focarele de boli prevenibile prin vaccinare și să creeze programe de sensibilizare, inclusiv campanii cu privire la imunizări;
- Să asigure dotarea adecvată a instituțiilor medicale cu echipamente, medicamente, materiale și resurse umane calificate, în special în mediul rural;
- Să ia în continuare măsuri pentru îmbunătățirea practicii alăptării exclusive în primele șase luni de viață, inclusiv prin măsuri de sensibilizare, prin informarea și instruirea personalului relevant, în special a personalului din maternități, și a părinților.

Ombudsmanul Copilului salută acțiunile autorităților publice pentru garantarea respectării dreptului copilului la sănătate, însă consideră imperativ a menționa aspecte lacunare la acest capitol.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția asupra faptului că nerespectarea eticii profesionale din partea medicilor și erorile medicale provoacă consecințe

grave asupra sănătății copiilor care deseori se finalizează cu decesul sau invaliditatea copilului. O concluzie determinată de cazurile investigate de Oficiul Avocatului Poporului indică faptul că la acest capitol există destule neajunsuri și rezerve³⁸.

Aceste fapte au fost confirmate și în Studiul de evaluare a politicilor naționale în domeniul malpraxisului medical și asigurarea respectării drepturilor pacienților în Republica Moldova, elaborat în anul 2017 de către Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova³⁹, care concluzionează că **numărul cauzelor de malpraxis crește în fiecare an**.

Anul 2017, ca și cel precedent, a demonstrat **starea de lucruri dezastruoasă** la capitolul alimentației copiilor în instituțiile de învățământ – creșe, grădinițe și școli, cât și în alte instituții unde se află copii. În cadrul ședinței extraordinare a Consiliului Național pentru Protecția Drepturilor Copilului, organizată la solicitarea Ombudsmanului Copilului⁴⁰ s-au discutat mai multe aspecte: lipsa unui meniu unic adaptat vârstei copilului care ar oferi o creștere și o dezvoltare sănătoasă, normele financiare pentru alimentarea unui copil în cuantum mic, calitatea proastă a produselor alimentare achiziționate pentru prepararea hranei copiilor, lipsa unui organ de control al calității mâncării preparate, produsele alimentare necalitative și cu termenul de valabilitate expirat, procesul fraudulos al achizițiilor publice. Datorită activismului părinților, mass-media a analizat și reflectat mai multe subiecte la acest capitol⁴¹. Pentru a asigura calitatea alimentelor pentru copiii din instituțiile de învățământ și reglementarea procesului de alimentare a copiilor și elevilor, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Hotărârea „Cu privire la alimentarea elevilor” nr. 234 din 25.02.2005; Ministrul Educației a emis Ordinul nr. 42 din 30.01.2017 „Cu privire la normele financiare pentru

³⁸ Cazurile investigate sau monitorizate de instituția ombudsmanului: cazul Oficiului medicilor de familie din satul Pîrîta, raionul Dubăsari; cazul de la Substația Asistență Medicală Urgentă Dubăsari (pe faptul decesului în mașina ambulanței în drum spre spital a unui copil de 4 ani); cazul de la Telenești (greșeală medicală: extirparea altor organe în timpul intervenției chirurgicale la naștere); cazul din Bălți (din neglijența unui medic obstetrician la acordarea asistenței medicale, a decedat o pacientă și nou-născutul acesteia), cazul de la Institutul Mamei și Copilului (avortarea în vârstă Institutului Mamei și Copilului, de către o pacientă, la vârsta de 19 ani) (<http://www.jurnal.md/ro/social/2017/10/10/cinci-medici-risca-ani-de-inchisoare-pentru-malpraxis-dupa-ce-o-fetita-de-4-ani-a-murit-din-greseala-lor/> <http://today.md/ro/news/social/640> <http://oficial.md/social/medic-obstetrician-condamnat-pentru-malpraxis-soldat-cu-doua-decese> <https://www.zdg.md/editia-print/social/calvarul-nasterilor-in-republica-moldova-nu-rage-nebuno>);

³⁹ http://idom.md/wp-content/uploads/2017/10/IDOM_Draft-Studiu-Malpraxis_31-OCTOMBRIE-2017-1.pdf

⁴⁰ http://ombudsman.md/sites/default/files/demers_catre_p_filip.pdf

⁴¹ Datorită activismului părinților, mass-media a analizat și reflectat subiectele de genul: Hrișca servită copiilor la masă în Grădinița nr.157 din capitală, erau larve de molie a cerealelor; O nouă campanie de verificare a blocurilor alimentare din instituțiile de învățământ general din capitală, Neregulile din grădinițe persistă – raport, Copiii din capitală, internați în spital cu boli diareice acute, Un șir de nereguli, depistate la centrele de plasament pentru copii, Alimentația în grădinițe: Meniuri noi, copii flămânzi. (http://noi.md/md/news_id/214302, http://noi.md/md/news_id/208255, http://noi.md/md/news_id/204570, <http://www.jurnal.md/ro/social/2017/2/13/alimentatia-in-gradinite-meniuri-noi-copii-flamanzi>);

alimentarea copiilor/elevilor din instituțiile de învățământ”⁴² înregistrat la Ministerul Justiției al Republicii Moldova nr.1198 din 22.02.2017; Centrul Național de Sănătate Publică a elaborat „Recomandările metodice privind organizarea alimentației echilibrate în instituțiile pentru copii”, Ministrul Sănătății a emis Ordinul nr. 638 din 12.08. 2016 „Privind Recomandările pentru un regim alimentar sănătos și activitate fizică adecvată în instituțiile de învățământ din Republica Moldova”⁴³.

Cu toate că s-a discutat pe parcursul anului despre necesitatea îmbunătățirii calității alimentației, putem să concluzionăm că în anul 2017 normativele financiare pentru alimentarea per copil în instituțiile de învățământ au crescut neesențial. Prin Ordinul Ministrului Educației nr. 42 din 30.01.2017⁴⁴ a fost exclusă prevederea care stipula prestația financiară a părinților pentru asigurarea copiilor cu produse alimentare.

La finele anului 2017, în cadrul celei de-a XIII-a ediții a Conferinței Naționale „Anticorupție pentru Drepturile Omului”⁴⁵, organizate de Oficiul Avocatului Poporului, în comun cu Centrul Național Anticorupție, a fost abordat și subiectul procedurii frauduloase de achiziții publice a produselor alimentare pentru hrana copiilor.

Problema nesoluționată a alimentației copiilor din grădinițele municipiului Chișinău a determinat Ombudsmanul Copilului și mai multe organizații neguvernamentale să lanseze un apel în adresa părinților care vor să se implice în soluționarea problemelor legate de alimentația copiilor în grădinițele publice din Chișinău prin oferirea de consultanță privind formele de implicare a părinților, monitorizarea serviciilor de alimentație, susținerea părinților în dialogul cu autoritățile pe subiectul achizițiilor și fortificarea abilităților părinților care doresc să monitorizeze procesul alimentării copiilor în grădinițe, pe termen lung.

În opinia Ombudsmanului Copilului statul nu identifică la moment soluțiile optime în ceea ce privește achizițiile publice, certificarea calității produselor alimentare, asigurarea unui control eficient al calității alimentelor preparate, a procesului de pregătire a hranei, monitorizarea, inclusiv prin implicarea părinților, a calității hranei.

Insuficiența mijloacelor financiare bugetare, în acest domeniu, dar și în altele, nu trebuie să fie o scuză, căci statele care investesc în copii au viitor. Or, toate acțiunile trebuie să conforme interesului superior al copilului.

Un alt subiect ale monitorizărilor realizate de către Ombudsmanul Copiilor, care a fost abordat pe larg și în anii precedenți, ține de **vaccinarea copiilor**.

⁴²<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369307>

⁴³lex.justice.md/UserFiles/File/2016/mo293-305md/anexa_638.doc

⁴⁴<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=369307>

⁴⁵<http://ombudsman.md/ro/content/conferinta-anticoruptie-pentru-drepturile-omului-abordarea-bazata-pe-principiile-respectarii>;

Acțiunile întreprinse de Guvernul Republicii Moldova, societatea civilă și partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova nu s-au soldat cu un succes sesizabil. Astfel, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului își exprimă îngrijorarea cu privire la faptul că numărul copiilor vaccinați a scăzut sub nivelul de siguranță de 95%, recomandat de Organizația Mondială a Sănătății. Chiar dacă toate vaccinurile sunt gratuite, unii părinți refuză imunizarea copiilor pe motiv că le este frică de eventualele reacții adverse sau au avut practica unor astfel de reacții. În Republica Moldova, doar vaccinul contra tuberculozei a atins ținta de 95%, iar celelalte 11 tipuri sunt sub limita de siguranță admisă de Organizația Mondială a Sănătății (OMS). Tendința de descreștere a imunizării este mai accentuată în Chișinău, Bălți și raioanele de est, arată datele prezentate în cadrul Clubului de Presă dedicat Săptămânii Imunizării în Republica Moldova⁴⁶.

O altă problemă ce ține de vaccinarea copiilor, constă în ***interferarea dreptului la sănătate cu dreptul la educație***. În conformitate cu art.52 al Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice nr.10-XVI din 3 februarie 2009, *vaccinarea profilactică sistematică a populației este garantată și asigurată de stat la vârstele și pentru grupurile de populație stabilite în Programul național de imunizări (PNI)*. PNI pentru anii 2016-2020, a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului R. Moldova nr.1113 din 06.10.2016, iar Capitolul III, p.21, Obiectivul 2, subpunct. 1), lit. e), al Programului nominalizat prevede *asigurarea admiterii în colectivitățile de copii, în lipsa contraindicațiilor medicale argumentate și documentate, doar a copiilor vaccinați*.

Garantarea dreptului la sănătate de către stat presupune obligațiile și eforturile acestuia pentru: scăderea mortalității nou-născuților, a mortalității infantile și dezvoltarea sănătoasă a copilului; profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și de alt fel, precum și lupta împotriva acestor maladii prin crearea condițiilor ce ar asigura servicii medicale și un ajutor medical în caz de boală.

Conform Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice, *această supraveghere cuprinde toate domeniile de viață și activitate a populației care pot influența negativ sănătatea omului, iar domeniile prioritare în supravegherea de stat a sănătății publice sunt: supravegherea, prevenirea și controlul bolilor transmisibile; etc.*

În aceste condiții, art.52 alin.(6) din Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, prevede neadmiterea în colectivități și instituții educaționale și de recreere a copiilor nevaccinați, scoate în evidență o problemă actuală pentru Republica Moldova, care se încadrează în sistemul legislativ național, și asigură dreptul copiilor la sănătate și nu lezează dreptul lor la educație și instruire. **Dimpotrivă, prin asigurarea sănătății se creează condiții**

⁴⁶<http://moldnova.eu/ro/vaccinarea-republica-moldova-ministerul-sanatatii-lupta-cu-google-15259.html/>

sigure ce favorizează o educație și instruire eficientă. Plus la aceasta, **absenteismul legat de boală, starea sănătății copilului după boală, măsurile antiepidemice și de carantină, necesare a fi aplicate în epidemii diminuează eficiența procesului de instruire și educație.**

Reieșind din cele prenotate, dreptul la învățătură sau educație (articolul 35 din Constituție) nu face parte din categoria drepturilor proclamate de articolele 20-24 din Constituție. **Dreptul la educație**, prin natura sa constituie **un drept relativ și nu unul absolut**, ceea ce presupune că în anumite situații stabilite de lege, acesta poate fi limitat. De asemenea, conform jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, dreptul la instruire cere o reglementare din partea statului, dar aceasta nu trebuie niciodată să atingă substanța și nici să aducă atingere altor drepturi⁴⁷. În opinia Ombudsmanului Copilului, statul trebuie să asigure la acest compartiment un mecanism care să fie în concordanță cu respectarea interesului superior al copilului.

În procesul de monitorizare a dreptului la sănătate, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a constatat și ***problema lipsei medicilor și a cabinetelor medicale în instituțiile de învățământ, pregătirea insuficientă a cadrelor medicale și dotarea insuficientă cu medicamentele de prim ajutor.*** Copiii și cadrele didactice nu sunt instruite și pregătite pentru a putea să acorde primul ajutor. Cadrele medicale sunt încă în subordinea MECC, astfel se atestă o lipsă de instruire continuă a medicilor. La ultimele ședințe cu factorii de decizie de la MSMPS și MECC s-a ajuns la un consens de a întoarce cadrele medicale din școli în subordinea MSMPS, situație care ar oferi posibilitatea de a obține instruirea continuă necesară. Însă până la momentul de față cadrele didactice rămân în subordinea MECC, iar MSMPS consideră că managerii instituțiilor de învățământ, conform Hotărârii Guvernului „Cu privire la aprobarea Nomenclatorului serviciilor suplimentare de sănătate acordate copiilor, elevilor și studenților în instituțiile de învățământ” nr.934 din 04.08.2008, sunt responsabili de instruirea continuă a cadrelor medicale. Același act normativ stipulează că MSMPS va asigura evaluarea nivelului calității serviciilor suplimentare de sănătate acordate copiilor, elevilor și studenților în instituțiile de învățământ.

Pe parcursul anului 2017 Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a fost preocupat și de problema diagnosticării și tratării bolilor rare la copii. Este evident faptul că Republica Moldova nu dispune o practică bogată la acest capitol, precum nu dispune nici de protocoale de acțiune în cazul diagnosticării bolilor rare. Ombudsmanul Copilului, conștientizând complexitatea problemei invocate, recomandă autorităților naționale

⁴⁷ Hotărârea CEDO din 23 iulie 1968 în cazul "Lingvistic Belgian", Seria A nr.6, p.32, §5;

implementarea progresivă și în măsura posibilităților a procedeeleor de diagnosticare și tratare a bolilor rare.

Avocatul Poporului înaintează următoarele **RECOMANDĂRI**:

- Ombudsmanul Copilului reiterează recomandările sale anterioare⁴⁸ referitor la dotarea completă a ambulanțelor și modernizarea aparatajului de acordare a primului ajutor medical;
- Majorarea normativelor financiare pentru a asigura alimentația calitativă a copiilor;
- Asigurarea acordării de asistență medicală primară de înaltă calitate în cadrul instituțiilor de învățământ de toate nivelurile.

⁴⁸ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_anual_copii_2016_0.pdf;

DREPTUL LA EDUCAȚIE

Articolul 28 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului prevede că Statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, în special, statele membre vor avea obligația: a) de a asigura învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți; b) de a încuraja crearea diferitelor forme de învățământ secundar, atât general, cât și profesional și de a le pune la dispoziția tuturor copiilor și de a permite accesul tuturor copiilor la acestea, de a lua măsuri corespunzătoare, cum ar fi instituirea gratuității învățământului și acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie; c) de a asigura tuturor accesul la învățământul superior, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele adecvate; d) de a pune la dispoziție copiilor și de a permite accesul acestora la informarea și orientarea școlară și profesională; e) de a lua măsuri pentru încurajarea frecventării cu regularitate a școlii și pentru reducerea ratei abandonului școlar.

La nivel național dreptul la educație este consfințit prin Constituția Republicii Moldova în articolul 35: „Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare. Dreptul fundamental la educație, este reglementat și în Codul educației⁴⁹. Articolul 2 din Legea privind drepturile copiilor nr. 338 din 15.12.1994 prevede: „Statul garantează fiecărui copil dreptul la un nivel de viață adecvat dezvoltării sale fizice, intelectuale, spirituale și sociale. Statul întreprinde acțiuni în vederea acordării de ajutor părinților, precum și altor persoane responsabile de educația și dezvoltarea copiilor.”

Din perspectiva transpunerii legislației internaționale și a asigurării dreptului la educație, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului consideră ca statul și-a îndeplinit parțial obligațiunile de conformitate a legislației naționale la rigorile stipulate de organismele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Comitetului ONU pentru drepturile copilului **recomandă** statului:

- Să asigure dreptul la învățământ obligatoriu și gratuit pentru toți copiii, la nivelurile primar și secundar, și să continue eforturile menite să amelioreze accesul la educație, inclusiv preșcolară, al copiilor de etnie romă, în special al fetelor, și al copiilor din familiile sărace, în special din mediul rural, prin eliminarea obstacolelor din calea educației, inclusiv finanțarea neadecvată, cauzele socio-economice și transportul;

⁴⁹[http://lex.justice.md/md/355156/;](http://lex.justice.md/md/355156/)

- Să-și consolideze eforturile de a îmbunătăți retenția și a reduce rata abandonului, în special prin eliminarea practicii căsătoriei juvenile, să dezvolte și să promoveze o formare profesională de calitate, pentru a îmbunătăți abilitățile copiilor, în special ale celor care abandonează școala, și să asigure instituții și dotări adecvate;
- Să efectueze o analiză globală a curriculumului școlar la toate nivelurile, pentru a oferi un curriculum de calitate, care satisface necesitățile și interesele copilului, inclusiv prin integrarea diversității culturale și adaptarea la mediul școlar, cu scopul de a promova incluziunea minorităților etnice în lecțiile la clasă și în activitățile extracurriculare;
- Să ia măsuri pentru creșterea calității generale a educației, în special în școlile din mediul rural, să crească numărul de cadre didactice calificate și să asigure materiale didactice și cărți, precum și metode pedagogice;
- Să asigure respectarea în toate școlile a standardelor de calitate impuse privind sistemele de alimentare cu apă și sanitație și să asigure accesul la locuri de joacă, la alte facilități sportive și culturale pentru toți copiii, în special cei din mediile marginalizate.
- Să promoveze educația în limba maternă și bilingvă la toate nivelurile, prin cadre didactice calificate bilingve;
- Să extindă în continuare accesul la educație timpurie pentru toți copiii și să îmbunătățească în continuare instituțiile, inclusiv prin asigurarea materialelor didactice, a cărților și a metodelor pedagogice.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului reiterează problemele abordate în ***Raportul privind respectarea drepturilor copilului în 2016*** dar și în ***Raportul alternativ înaintat către Comitetul pentru drepturile copilului***⁵⁰ privind: curriculumul școlar excesiv de încărcat și teoretizat, lipsa sau insuficiența cadrelor didactice, lipsa cadrelor medicale în instituțiile de învățământ, nerespectarea normelor sanitaro-igienice în instituțiile respective, lipsa spațiilor de recreare pentru copii în instituțiile de învățământ, insuficiența activităților extrașcolare atractive, copiii neșcolarizați, abandonul școlar, alimentația copiilor care nu conține necesarul nutrițional, dar și nealimentarea copiilor claselor a cincea - a douăsprezecea, plățile informale în școală, transportarea elevilor, fără asigurarea securității acestora.

Monitorizarea respectării dreptului copilului la educație rămâne a fi una din prioritățile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului și pe parcursul anului 2017.

În cadrul **Forumurilor din discuțiile cu copiii**, în urma monitorizărilor efectuate și a multiplelor întâlniri ale Ombudsmanului Copilului cu pedagogii și copiii au fost la fel,

⁵⁰ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/justitia_pentru_copii_1.pdf;

abordate un șir de probleme și dificultăți care împiedică realizarea pe deplin al acestui drept. Copiii, părinții și cadrele didactice au menționat următoarele: „Curriculumul școlar care este excesiv de încărcat, exagerat de teoretizat și de o complexitate înaltă. Conținutul acestuia nu contribuie suficient la dezvoltarea potențialului individual al copilului și formării lui ca personalitate, cu spirit civil activ, pregătit pentru a face față realităților vieții. În mare parte, elevii nu reușesc de sine stătător să-și pregătească temele pentru acasă și apelează la ajutorul părinților sau iau ore suplimentare. În același timp, copiii nu acumulează deprinderi și abilități care să le fie utile în soluționarea problemelor cotidiene de care se confruntă în viața reală. Sistemul de învățământ nu contribuie la formarea personalității cu spirit de inițiativă, opinie proprie, toleranță și respectarea drepturilor omului”.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului consideră necesară revizuirea Curriculumului școlar. În acest sens ombudsmanul apreciază efortul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării care în 2017 a aprobat Cadrul de referință a Curriculumului național, care va asigura implementarea unor schimbări de esență, prevăzute de Codul educației, inclusiv punerea în aplicare a noului Plan-cadru cu pilotarea prealabilă a acestuia.

Ombudsmanul Copilului subliniază necesitatea de a conjuga eforturile tuturor actorilor implicați în acest proces, apelând la competența și responsabilitatea pedagogilor și părinților în scopul de a optimiza procesul de revizuire, mai ales în ceea ce privește evitarea aspectelor atât de consistent criticate de specialiști și societate. Interesul superior al copilului trebuie să fie unul din pilonii acestui document, astfel va fi asigurată dezvoltarea multilaterală a copiilor. În acest context Ombudsmanul Copiilor revine la ideea introducerii în școală unui curs privind drepturile copilului, la care copiii își vor cunoaște drepturile și responsabilitățile, modul și căile în care pot denunța încălcările sau abuzurile săvârșite față de copii și vor afla despre instituțiile naționale de apărare a drepturilor copilului. Acest curs este necesar pentru orientarea corectă a copiilor în arealul drepturilor omului și pentru educarea unor cetățeni activi. Forma, volumul și modul de realizare al cursului ar fi subiectul unei discuții cu specialiștii și ar constitui un prim pas în implementarea acestei idei.

Alt subiect sensibil pentru întreaga societate este educația sexuală a copiilor și tinerilor. Realitatea demonstrează că în acest domeniu nu sunt depuse suficiente eforturi pentru a oferi copiilor o educație corectă. În acest sens se impune necesitatea unui curs de educație sexuală cu abordări științifice. Copiii trebuie să fie învățați despre aspectele fiziologice și sociale ale relațiilor sexuale. Ei trebuie să înțeleagă riscurile pentru sănătate și responsabilitățile, inclusiv cele de ordin social, pe care le implică viața sexuală. Toate acestea ar contribui la redresarea situației, ar educa o generație sănătoasă, care ar evita consecințele ignoranței în domeniul vizat.

Copiii cu dizabilități mentale și/sau motorii au aceleași drepturi ca și toți copiii, iar prin ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și Convenției cu privire la drepturile copilului, Republica Moldova și-a asumat obligația de a proteja această categorie de copii.

Problemele privind educația incluzivă din Republica Moldova țin de: imperfecțiunea mecanismelor de finanțare, în special, în contextul **alocării mijloacelor financiare în bază de normative per elev**, este importantă și necesară evaluarea individuală a fiecărui copil cu necesități speciale, iar suma alocată trebuie să răspundă nevoilor acestora; intervenția insuficiența a mecanismului intersectorial de colaborare pentru evaluarea copilului cu probleme de dezvoltare; nivelul insuficient de dezvoltare a competențelor cadrelor didactice care nu au beneficiat de instruire în domeniul educației incluzive, comparativ cu al celor care au urmat cursuri de instruire (cu cât perioada de instruire a fost mai mare, cu atât atitudinea față de incluziune a evoluat spre pozitiv); stereotipuri ale societății/comunității și atitudine reticentă față de copii cu necesități speciale; insuficiența acută de materiale didactice și de rechizite pentru buna desfășurare a procesului educației incluzive; condițiile și accesibilitatea redusă în instituțiile de educație pentru copiii cu dizabilități fizice; asigurarea insuficientă cu cadre didactice de sprijin, bine instruite în domeniul asistenței copiilor cu dizabilități; transparență redusă în gestionarea resurselor financiare alocate instituției de educație timpurie; sistemele de colectare a datelor despre copiii cu CES și dizabilități nu sunt armonizate pentru a furniza în mod adecvat informații statistice care să servească drept bază pentru planificarea programelor, fapt care solicită necesitatea cartografierii serviciilor de suport

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului **condamnă și consideră inadmisibilă tolerarea și promovarea, mai ales în spațiul public, a ideii că copiii cu dizabilități reprezintă o „piedică” pentru ceilalți copii și nu trebuie să frecventeze școlile „normale”**. Astfel de idei răspândesc intoleranța, discriminarea și ura în societate față de copiii/ persoanele cu dizabilități, promovează poziția inacceptării, excluderii lor în societate, care, în consecință, duce la segregarea copiilor. În acest context Ombudsmanul consideră necesar de a sublinia importanța acțiunilor de educare a societății, copiilor, părinților, cadrelor didactice în spiritul incluziunii și egalității de șanse. Sunt necesare activități de educare a ideii de incluziune socială, când copiii, pedagogii și părinții vor înțelege că aceste noțiuni nu sunt abstracții, ci se referă la viața lor, sunt ceea ce se întâmplă în clasa lor, în școala lor. Societatea trebuie să înțeleagă că incluziunea are loc aici și acum și nu undeva, într-un loc anumit cu o persoană abstractă. De aceea trebuie să fie realizate mai multe activități de conștientizare a necesității

integrare și dialog social cu persoanele cu dizabilități. Un rol foarte important revine pedagogilor care au misiunea de a educa în acest sens, prin forța propriului exemplu, prin activități extrașcolare, prin discuții, etc., atât copiii cât și adulții.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, pe parcursul anului 2017, și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu neasigurarea de către autoritățile publice locale cu mijloace de transport adaptate necesităților copiilor sau lipsa acestora. Sunt destul de des sesizate situații în care mijloacele de transport destinate transportării elevilor la școlile de circumscripție nu corespund cerințelor necesare. Deplasarea copiilor fără a fi însoțiți de un adult reprezintă un risc pentru aceștia. La fel, lasă de dorit și comportamentul conducătorului mijlocului de transport care vorbește brutal cu copiii, conduce cu viteză și/sau nu respectă regulile circulației rutiere. Atitudinea iresponsabilă și neglijentă a unui șofer de autobuz a dus la situația când un copil a fost „uitat” în autobuz⁵¹.

Sunt frecvente cazurile în care copiii sunt impuși de conducătorul auto sau de situație să „împingă autobuzul” ca să ajungă la destinație pe timp de iarnă⁵² și mai deplorabilă este situația în care elevii sunt transportați cu căruța⁵³.

Din cauza insuficienței mijloacelor de transport, copiii sunt nevoiți să se deplaseze spre „școală de circumscripție” pe jos, la distanțe mari, în condiții nesigure, pe orice condiții meteorologice. Părinții sunt impuși de situație să achite plata pentru transport sau să deplaseze copilul cu mijloace proprii. Transportul existent nu este adaptat nevoilor speciale ale copiilor cu limitări de mobilitate⁵⁴.

Toate aceste probleme necesită a fi soluționate urgent, iar soluțiile să fie de durată și calitative, să asigure securitatea elevilor și accesul acestora la școală.

⁵¹https://www.publika.md/caz-revoltator-la-ungheni-un-copil-de-doar-doi-ani-a-fost-uitat-in-microbuz-pentru-aproape-7-ore-_2983138.html

⁵²http://www.realitatea.md/-video--operatiunea-autobuzul--la-soldanesti--elevi-nevoiti-sa-scoata-vehicolul-din-zapada-pentru-a-ajunge-la-ore_70467.html

⁵³ Elevii din Dumbrava nu au avut acces la instituțiile de învățământ din capital în urma anulării rutei municipale de microbuz nr. 193. Potrivit declarațiilor locuitorilor din localitatea Dumbrava, 142 de copii din localitate care își fac studiile în instituțiile de învățământ din capitală nu pot să ajungă în școli pentru că ruta de microbuz nr. 193 pe care o foloseau a fost anulată. Ombudsmanul consideră că situația creată îngreunează accesul la educație al copilului. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a solicitat de la Direcția generală transport public și căi de comunicație din cadrul Primăriei Chișinău informații referitor la mijloacele prin care este asigurat accesul copiilor din satul Dumbrava în instituțiile de învățământ din capital în lipsa rutei municipale de microbuz nr. 193.

https://observatorul.md/social/2017/11/27/35930_un-pedagog-ajuns-la-spital-dupa-un-incident-cu-autobuzul-scolar

<https://oamenisikilometri.md/haiduciieducatiei/>

⁵⁴ Raport privind implementarea Cartei Sociale Europene în Republica Moldova a fost elaborat de Dr. Olivier De Schutter, expert al Consiliului European. Raportul a fost elaborat atât în baza cercetărilor la birou, cât și în baza unei misiuni de anchetă desfășurate la Chișinău în decembrie 2017. <http://www.infoeuropa.md/politici-sociale/o-protectie-sporita-a-copiilor-contra-utilizarii-lor-in-calitate-de-fora-de-munca-si-un-acces-mai-bun-la-scoli-sunt-unele-dintre-recomandarile-pentru-republica-moldova>;

În 2017 Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a participat la audierile publice organizate de Comisia drepturile omului și relații interetnice din cadrul Parlamentului Republicii Moldova⁵⁵. Subiectul audierilor a fost politica lingvistică în Republica Moldova, situația reală și perspectivele dezvoltării, precum și asigurarea drepturilor minorităților naționale. În cadrul audierilor, Ombudsmanul Copilului a relatat despre asigurarea drepturilor copiilor la identitate națională, lingvistică și culturală prin prisma a două drepturi: la educație și la informare.

Ombudsmanul a menționat că tratatele internaționale recunosc dreptul minorităților naționale la educație în limba maternă și încurajează statele să le asigure copiilor respectarea acestui drept, în special în localitățile în care minoritățile etnice sunt majoritare. La acest aspect, a fost subliniat că în Republica Moldova nu există suficiente cadre didactice care să poată preda în limbile minorităților naționale, accentuându-se problemele existente privind asigurarea dreptului la educație a copiilor de etnie romă. O altă problemă este lipsa cadrelor didactice pentru predarea limbii române pentru alolingvi. Referitor la închiderea școlilor în procesul optimizării, Ombudsmanul a notat importanța oferirii posibilității copiilor de a studia în limba maternă.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a monitorizat de asemenea și respectarea dreptului la educație a minorilor din instituțiile penitenciare.

În urma intervenției Ombudsmanului Copilului, în Penitenciarul nr.10, la cererea copiilor, în afara de programul educațional gimnazial obligatoriu a fost implementat și programul liceal de învățământ. Astfel, copiii vor putea obține o diplomă de bacalaureat, pentru a putea continua studiile la universitate. Totodată, în cadrul penitenciarului au fost organizate cursuri de meserii, pentru ca minorii să însușească o profesie care ar facilita încadrarea lor în câmpul muncii.

În realizarea deplină a dreptului copilului la educație un rol important este și legătura dintre școală și familie poate fi o uniune fructuoasă, cu condiția să fie înțelese obiectivele activității educaționale comune pentru socializare și personalitatea copilului. În același context, este indicat că majoritatea problemelor ce țin de colaborarea școală-familie reies din:

- decalajele existente între problemele reale ale școlii și cele declarate;
- promovarea insuficientă a indicatorilor de performanță care ar permite evaluarea, nu doar la nivel de atitudini, a eficienței parteneriatului școală-comunitate de părinți (lipsa standurilor informaționale);

⁵⁵ <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-despre-dreptul-copiilor-de-fi>;

- lipsa oportunităților de popularizare a succeselor și rezultatelor școlii (pe site-ul, pagina sau cartea de vizită a instituției etc.);
- atitudinea formală a managerilor față de implicarea părinților în luarea de decizii;
- cunoașterea superficială sau necunoașterea actelor legislative de ambele părți;
- indiferența părinților față de organizarea și conținutul procesului de învățământ, precum și de rezultatele evaluării cunoștințelor copiilor lor;
- nedorința părinților de a colabora cu instituția de învățământ și de a contribui la realizarea obiectivelor educaționale și de a urmări situația școlară și comportamentul copilului în instituția de învățământ;

Relația profesor-părinte influențează direct educația copilului. Comunicarea între acești doi actori este substanțială pentru a avea o colaborare eficientă întru beneficiile copiilor prin mai multe acțiuni. Standardele care derivă dintr-o abordare holistică, de sistem, ce plasează copilul în centrul reformei educaționale și transformă școala în una prietenoasă copilului, trebuie să prevadă și condiții pentru o școală prietenoasă relației dintre profesor și părinte. Este necesară crearea unor cataloage digitale sau platforme eficiente de management educațional în toate instituțiile de învățământ, care ar asigura părinților acces de oriunde și oricând la situația școlară a copilului, accesul la notele și absențele copilului, indiferent dacă se folosește un laptop, o tabletă sau un telefon mobil, ar oferi posibilitatea de a contacta profesorii într-un mod rapid și direct, de a informa cu privire la viitoarele examene, ar permite acces la statistici și clasamente. Grație acestei forme de transmitere a informației, părinții și elevii ar afla rapid evoluția lor de la o zi la alta și ar fi informați instant, prin mesagerie, de către profesori, diriginte, secretariat sau conducerea școlii. O altă modalitate de lucru ar fi organizarea unor activități educaționale împreună cu părinții, de exemplu desfășurarea mai multor ateliere practice pentru părinți și cadrele didactice, care ar cuprinde exemple de activități, materiale și strategii pentru etapele de creștere fizică, intelectuală și emoțională a copiilor de diverse vârste și care oferă participanților un suport de curs: portofoliu și bibliografie pe termen lung.

Educația necesită un angajament mai puternic decât oricare altă activitate de dezvoltare, pentru că nu presupune un efort unic, ci unul continuu și multilateral, iar pentru eficientizarea acestuia propunem următoarele **RECOMANDĂRI:**

- Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, în procesul de elaborare, implementare și monitorizare a politicilor de educație, să consulte opinia societății civile, a părinților și mai ales pe cea a copiilor.

- Ministerul Educației, Culturii și Cercetării să elaboreze, revizuiască și aprobe actele normative și metodologice privind reglementarea activității serviciilor necesare, în scopul de a asigura incluziunea educațională a copiilor și tinerilor cu CES.
- Să fie realizate la nivel național campanii de informare și sensibilizare, pentru a combate discriminarea și stigmatizarea persoanelor cu dizabilități, pentru a educa în societate toleranța față de persoanele cu dizabilități, pentru a conștientiza necesitatea oferirii de șanse egale copiilor/persoanelor cu dizabilități, pentru a forma o atitudine respectuoasă față de persoanele cu dizabilități ca membri ai societății, egali cu drepturi egale.
- Să fie realizate la nivel național campanii de informare și sensibilizare a opiniei publice privind conștientizarea necesității de a schimba atitudinea față de copiii cu CES și situația lor.
- Să fie consolidate relațiile de cooperare intersectorială dintre autoritățile statului, în scopul de a asigura dreptul la educație pentru toți copiii.
- Să fie identificat un mecanism de asigurare a fiecărei instituții de învățământ cu cabinet medical și cu specialist medical calificat, cabinetul medical școlar să fie dotat cu toată medicația necesară pentru acordarea primului ajutor.
- Transferarea personalului medical în subordinea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale pentru garantarea instruirii continue și asigurarea respectării carierei profesionale a acestora.

DREPTURILE COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

Atât Legea Supremă a Republicii Moldova⁵⁶, cât și standardele internaționale stabilesc necesitatea unor măsuri specifice de protecție a copiilor cu dizabilități. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului⁵⁷ stipulează că Statele părți recunosc că pentru copiii cu dizabilitate mentală sau fizică trebuie să se asigure o viață împlinită și decentă, în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității.

În urma ratificării Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități⁵⁸, Guvernul Republicii Moldova a elaborat și a inițiat procesul de implementare a politicii publice de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități și inclusiv a copiilor cu dizabilități.

Comitetul pentru drepturile copilului⁵⁹ în *Observațiile sale* a recomandat ca Statul să continue să-și consolideze eforturile la implementarea cadrului legislativ și politicilor pentru protecția efectivă a drepturilor copiilor cu dizabilități și să întreprindă toate măsurile necesare pentru a asigura incluziunea fiecărui copil în toate domeniile vieții sociale.

Este necesar de menționat că în anul 2017 Guvernul Republicii Moldova a întreprins acțiuni de îmbunătățire a situației copiilor cu dizabilități și anume:

- Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a aprobat „Cursul de instruire pentru psihoterapeut comportamental” pentru Asociația Obștească „SOS-Autism”;
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, în parteneriat cu AO „People in Need”, elaborează și pilotează în 4 regiuni *Strategia de incluziune socială* (raioanele Soroca, Edineț, Dubăsari și municipiul Bălți), care pune accentul pe acțiuni de informare, dezvoltarea parteneriatelor și a serviciilor sociale cât mai aproape de beneficiari;
- A fost aprobat *Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022*⁶⁰;

⁵⁶ Constituția Republicii Moldova, articolul 51;

⁵⁷ Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, articolul 23, alineatul (1), ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.408-XII din 12.12.1990 despre aderarea RSSM la Convenția Internațională cu privire la drepturile copilului;

⁵⁸ Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.166 din 09.07.2010;

⁵⁹ Observații finale ale Comitetului pentru drepturile copilului privind cel de-al patrulea și cel de-al cincilea raport periodic al Republicii Moldova * din 20.10.2017;

⁶⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371431>;

- De asemenea a fost aprobat ***Planul de acțiuni privind implementarea măsurilor de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități la infrastructura socială pe perioada anilor 2017-2020***⁶¹;
- A fost modificat cadrul legal⁶² pentru a oferi dreptul persoanei cu dizabilități să fie însoțită liber și gratuit de un câine-ghid în toate mijloacele de transport.

Standardele internaționale vizează în principal necesitatea colectării unor date statistice⁶³ reale și diversificate, asigurarea educației incluzive a copiilor cu dizabilități și incluziunii sociale⁶⁴ a acestora.

Republica Moldova nu dispune la moment de o bază de date unică, care să reflecte numărul real de persoane/copii cu dizabilități atât după severitatea, cât și după tipul dizabilității: ale aparatului locomotor, dizabilitate senzorială sau mintală, fenomen deja reflectat în rapoartele precedente ale Ombudsmanului Copilului⁶⁵. Reiterăm ideea că evidența copiilor cu dizabilități după tipul de dizabilitate ar permite autorităților să aibă un tablou real al necesităților legate de dizabilitate.

Potrivit datelor publicate de Casa Națională de Asigurări Sociale⁶⁶, în Republica Moldova sunt înregistrați ***11676 de beneficiari de alocație pentru copii cu dizabilități***, ceea ce prezumă că oficial acesta ar fi numărul copiilor cu dizabilități.

Cu referire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, pe parcursul anului 2017, Ombudsmanul Copilului a continuat monitorizarea incluziunii copiilor care manifestă tulburări din spectrul autism, în baza constatărilor și recomandărilor din Raportul tematic ***„Incluziunea socială a copiilor cu tulburări din spectru autist în Republica Moldova”***, elaborat în 2016. Constatăm că situația acestor copii a rămas neschimbată comparativ cu anul precedent. Cu toate că la nivel de politici publice se întreprind anumite măsuri, în practică atât acești copii, cât și familiile lor, în procesul de incluziune socială, continuă să înfrunte bariere și stigmatizări din partea comunității, dar și a autorităților publice locale.

În același scop, al monitorizării modului de incluziune socială-educatională a copiilor cu necesități speciale, în 2017 a fost elaborat ***„Raportul cu privire la incluziunea socială a***

⁶¹ <https://monitorul.fisc.md/editorial/un-nou-act-de-sprijin-pentru-persoanele-cu-dizabilitati.html>;

⁶² <http://lex.justice.md/md/316972/> ;

⁶³ Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolul 31;

⁶⁴ Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolele 7 și 24 și Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, articolul 23;

⁶⁵ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_tematic_autismul.pdf;

⁶⁶ Informație privind beneficiarii de pensii, alocații sociale de stat și indemnizații adresate familiilor cu copii, aflați la evidență Casei Naționale de Asigurări Sociale la situația de 01.01.2018;

copiilor cu dizabilități senzoriale!⁶⁷, accentul fiind pus pe educația incluzivă drept element determinant în procesul de incluziune socială a copiilor cu dizabilități.

Potrivit raportului, în instituțiile rezidențiale studiază 48,3% din numărul total al copiilor cu dizabilități de auz și circa 60,3% din totalul copiilor cu dizabilități de văz.

Carențele identificate, lipsa de accesibilitate a infrastructurii instituțiilor de învățământ și la informație, restricționează accesul copiilor cu dizabilitate senzorială la educație.

În cazul pierderii totale a auzului, de regulă, se recurge la implantul cohlear al cărui cost nu este inclus în sursele bugetare centralizate ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. Pentru această intervenție, beneficiarii trebuie să achite cel puțin 25 de mii de euro (conform estimărilor unor ONG-uri care activează în acest domeniu).

O problemă aparte la acest capitol o constituie accesul limitat la utilizarea metodicilor moderne de lucru cu copiii care atestă probleme de auz. Specialiștii din cadrul Serviciilor de asistență psiho-pedagogică recunosc că nu dispun de aparate de lucru performante și nici nu au suficiente cunoștințe în domeniu.

Cu toate că în Republica Moldova limba de stat este limba română, limbajul mimico-gestual continuă să fie cu preponderență adaptat la grafia chirilică, în virtutea unor circumstanțe istorice. Specialiștii din domeniu menționează că există o diferență în limbajul mimico-gestual de la o localitate la alta, fapt ce impune necesitatea unor măsuri concrete pentru îmbunătățirea situației.

Singura instituție care pregătește interpreți în limbajul mimico-gestual este Asociația Surzilor din Republica Moldova. Conform informației din Extrasul din registrul de stat al interpreților și traducătorilor autorizați și actualizat la 30.03.2017, în Republica Moldova activează 17 interpreți pentru semnele celor surzi, muți sau surdomuți.⁶⁸

Conform informației MECC, nici o instituție de învățământ superior nu pregătește astăzi surdo-pedagogi. Doar la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, în cadrul Facultății de Psihologie și Psihopedagogie Specială există cursurile „Psihopedagogia persoanelor cu deficiențe de auz” și „Metodologia educării și terapia persoanelor cu deficiențe de auz și limbajul mimico-gestual”.

Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități⁶⁹ în ***Observațiile*** sale finale recomandă Republicii Moldova: „*Să investească în formarea interpreților în limbajul*

⁶⁷ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_copii_diz_0.pdf

⁶⁸ http://www.justice.gov.md/public/files/file/persoane_autorizate/traducatori/2017/extras_Registru_interpretilor_ac_tualizat_la_30.03.17.pdf;

⁶⁹ Observațiile finale ale Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități referitoare la raportul inițial al Republicii Moldova din 12.04.2017, pct.41;

mimico-gestual și să asigure interpretarea în limbajul mimico-gestual pentru servicii deschise publicului, astfel încât copiii surzi să aibă acces egal la o educație incluzivă, calitativă...”.

Situația copiilor cu deficiențe de văz nu este mai bună. Deși Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și Legea cu privire la asigurarea egalității garantează asigurarea posibilității participării persoanelor cu dizabilități în toate domeniile vieții fără discriminare, în egală măsură ca ceilalți membri ai societății, de facto, prevederile sunt ignorate. Nici o persoană cu dizabilități de vedere nu a fost asigurată cu mijloace tehnice de corecție optică și ajutor vizual. Statul nu prestează astfel de servicii pentru persoane cu deficiențe de vedere.

Cu toate că, ***Planul de acțiuni pe anii 2015-2017 pentru implementarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020***⁷⁰ prevede asigurarea accesului la informație și mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologiile și sistemele informatice și de comunicații, al copiilor și tinerilor cu dizabilități din instituțiile de învățământ (alfabetul Braille, limbajul mimico-gesticulat etc.) și elaborarea auxiliarelor didactice în conformitate cu nevoile copiilor și tinerilor cu deficiențe severe, la moment, elevii care studiază în instituțiile generale de învățământ au acces limitat la manuale editate în alfabetul Braille.⁷¹ MECC afirmă că „de manuale gratuite beneficiază toți elevii din instituțiile de învățământ special. Pentru copiii cu deficiențe severe de vedere, unele conținuturi din manuale sunt tipărite în limbajul Braille de cadrele didactice din instituțiile de învățământ.”⁷².

Un alt aspect, este politica publică de reorganizare și optimizare a instituțiilor de învățământ. Din cauza insuficienței surselor financiare și întru implementarea politicii publice de dezinstituționalizare, pe parcursul a mai multor ani, diferite școli speciale destinate copiilor cu dizabilități au fost închise. Situația în cauză nu ar fi fost în detrimentul copilului, dacă ar fi fost create condiții suficiente și eficiente în comunitate pentru copiii respectivi.

Reiterăm, faptul că Convenția ONU cu privire la drepturile copilului stipulează expres că orice acțiune care vizează copilul trebuie să urmărească interesul superior al copilului, adică bunăstarea acestuia.

⁷⁰<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=362471>;

⁷¹<http://www.investigatii.md/ro/investigatii/discriminare/autoritatile-se-fac-a-nu-vedea-problemele-nevazatorilor>;

⁷²Scrisoarea MECC nr.02/15-3997 din 02.08.2017 adresată Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului;

În cadrul unei întruniri cu primarii din raionul Cahul a fost discutată problema dezinstituționalizării copiilor care învață în Școala-internat specială pentru copii surzi și hipoacuzici din Cahul în legătură cu intenția autorităților de a închide această instituție de învățământ.

Cei prezenți la reuniune au apreciat negativ perspectivele elevilor din această școală după închidere, menționând că instituția de învățământ asigură educația și instruirea elevilor din partea de sud a Moldovei, iar politica dezinstituționalizării în condițiile în care nu sunt asigurate măsurile de realizare a dreptului la educație incluzivă, vine în detrimentul interesului superior al copilului. Încă o dată a fost menționat faptul că orice reformă, mai ales cele care privesc copiii, trebuie să fie elaborată și asigurată atât practic, cât și financiar. Închiderea acestei instituții de învățământ, unde au fost adunate cadre didactice specializate, care dețin experiență bogată de activitate cu copiii hipoacuzici și surzi, este o greșală în condițiile în care măsuri eficiente și plauzibile de incluziune pentru acești copii nu au fost create.

În anul 2017 Ombudsmanul Copilului a continuat să monitorizeze situația copiilor plasați în Casele-internat pentru copii cu deficiențe mintale Orhei și Hâncești în proces de dezinstituționalizare. Rezultatele monitorizării, constatările și recomandările Ombudsmanului pentru autoritățile publice au fost incluse în Studiul tematic „*Evaluarea situației copiilor plasați în Casele-internat pentru copii cu deficiențe mintale Orhei și Hâncești în proces de dezinstituționalizare*”⁷³.

În cadrul monitorizării s-a constatat că situația în aspectul condițiilor de trai și îngrijire a copiilor din aceste instituții este relativ bună, la capitolul reabilitare și incluziune socială există serioase deficiențe care urmează a fi lichidate.

Analizând statele de personal ale instituțiilor vizate a fost constatat că acestea nu dispun de specialiști (psiholog și/sau psihoterapeut) competenți să desfășoare terapii psiho-comportamentale cu copiii-beneficiari. Literatura de specialitate și bunele practici demonstrează că orice deficiență mentală diagnosticată necesită un tratament specific, diferențiat, ceea ce presupune terapii psihologice individualizate. Terapiile psihologice și consilierile specializate sunt extrem de necesare în procesul de integrare socială a acestor

⁷³ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_diz_2017_red.pdf;

copii. În studiul menționat mai sus, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția la obiectivul propriu-zis al acestor instituții psihoneurologice și anume de a presta servicii în regim de plasament planificat temporar copiilor cu dizabilități mintale în scopul recuperării, reabilitării, (re)integrării sociale și familiale ale acestuia. Din aceste considerente se insistă asupra perfecționării statelor de personal și stabilirii unui program individual de reabilitare eficient pentru fiecare copil aflat în astfel de instituții.

Dezactivarea, fără temei judicios, a poliței de asigurare medicală obligatorie pentru 50 de beneficiari odată cu atingerea vârstei majoratului, a fost o altă problemă sistemică identificată în cadrul monitorizării. Situația existentă, apreciată de către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului ca încălcare a dreptului la sănătate, crea riscul imposibilității de acordare, în caz de necesitate, a asistenței medicale conform Programului Unic de asigurare medicală obligatorie⁷⁴. În urma intervenției Ombudsmanului Copilului, la 08 noiembrie 2017 între MSMPS și Compania Națională de Asigurări în Medicină a fost încheiat Acord (nr.33/17/01-24/10) privind transmiterea listelor de evidență nominală a persoanelor neangajate asigurate de Guvern, fapt care a creat premise pentru soluționarea problemei.

O altă chestiune importantă care constituie o preocupare majoră și care cere o soluționare urgentă, este stoparea în unele raioane ale țării a plăților prestațiilor sociale (alocație de invaliditate, compensație la transport) pentru copiii cu dizabilități care sunt plasați în serviciul social Asistența Parentală Profesionistă. Autoritățile competente justifică aceste acțiuni prin faptul că statutul beneficiarilor acestui serviciu este similar cu cel al copiilor aflați la întreținerea deplină a statului..

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția că astfel de acțiuni sunt abuzive, în condițiile în care ele nu sunt reglementate legal și în acest context a expediat acte de reacționare relevante în adresa factorilor de decizie. Mai mult ca atât, conform aprecierii date de reprezentanții Direcției de asistență socială și protecție a familiei, prestațiile sociale menționate nu acoperă toate necesitățile copiilor cu dizabilități

În opinia Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, lipsa unui indicator clar care să arate cu precizie minimul de existență a unui copil cu dizabilitate este un impediment pentru evaluarea necesităților reale ale copiilor cu dizabilități. Cunoașterea acestor necesități este un factor determinant pentru elaborarea politicilor publice relevante și eficiente de protecție a copiilor cu necesități speciale. Problema a fost abordată de către Ombudsmanul

⁷⁴ Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, nr.1585 din 27.02.1998, articolul 4 alineatul (4);

Copiilor încă din anul 2013⁷⁵, însă până în prezent autoritățile nu au întreprins nici o măsură în acest sens.

Pentru a asigura respectarea drepturilor copiilor cu dizabilități, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului înaintează următoarele **RECOMANDĂRI**:

- Să se țină cont de interesul superior al copilului și opinia acestuia în toate acțiunile întreprinse pentru a asigura respectarea drepturilor copiilor cu dizabilități;
- Să fie asigurate prestații sociale pentru toți copiii cu necesități speciale;
- Direcția Asistență Socială și Protecția Familiei să planifice cheltuielile și să repartizeze mijloacele financiare reieșind din numărul de copii cu dizabilități și necesitățile acestora;
- Să fie elaborat un mecanism eficient de colectare a datelor statistice dezagregate (după tipul de dizabilitate, vârsta, severitatea dizabilității, locul de trai ș.a.) al persoanelor/copiilor cu dizabilități;
- Să fie elaborată o formulă de calcul a minimului de existență a persoanelor/copiilor cu dizabilități; De dezvoltat abilitățile psihologilor din cadrul Centrului Republican de Asistență Psihologică în oferirea terapiei cognitiv-comportamentale necesare tuturor copiilor cu dizabilități;
- De asigurat toate instituțiile psihoneurologice cu cadre calificate de psihologi și psihoterapeuți, precum și alte instituții al căror obiectiv este reabilitarea psiho-socială a copilului.

⁷⁵ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_temat.pdf , Studiul tematic „Monitorizarea nivelului de trai a familiilor în care există persoane cu dizabilități severe, ce necesită îngrijire din partea unei terțe persoane”;

DREPTUL LA OPINIE ȘI LIBERTĂȚILE CIVILE

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului prevede în articolele 12-17 drepturile și libertățile civile ale copilului, prin care statul parte se obligă să nu limiteze dreptul copilului la exprimarea opiniei și voinței sale, dreptul de a obține și difuza informații și de a-și exprima opiniile, dreptul copilului la libertatea de gândire, conștiință și religie și dreptul copilului de a se întâlni cu alții și de a înființa sau adera la asociații, cu excepția cazurilor când exercitarea acestor drepturi va dăuna vieții, sănătății sau nu va fi exercitată în interesul superior al copilului.

La nivel național, prevederile articolului 40 din Constituția Republicii Moldova stabilește că „Mitingurile, demonstrațiile, manifestările, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme”.

De asemenea, Legea cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informației Nr.30 din 07.03.2013, în articolul 3, stipulează: „Se consideră informație cu impact negativ asupra copiilor informația accesibilă public: care încurajează comportamente ce jignesc demnitatea umană; care relatează batjocorirea sau înjosirea unui om ori a unui grup de oameni în legătură cu originea etnică, apartenența națională, rasială, sexuală, în legătură cu boala, starea socială, limba vorbită, religia practică, convingerile sau opiniile împărtășite; care prezintă fenomene paranormale înscenate astfel încât să producă impresia realității;”.

Recomandările Comitetului ONU prevăd următoarele acțiuni, pe care trebuie să le realizeze Republica Moldova:

- Să ia măsuri pentru a asigura adoptarea și implementarea eficientă a legislației care recunoaște dreptul copilului de a fi ascultat în procedurile juridice și administrative relevante, inclusiv prin crearea unor sisteme și/sau proceduri pentru respectarea acestui principiu de către asistenții sociali și instanțele de judecată;
- Să creeze seturi de instrumente pentru consultarea publică privind elaborarea politicii naționale, astfel ca aceasta să fie standardizată la un nivel înalt de incluziune și participare, inclusiv prin implicarea Consiliului Național Consultativ al Copiilor și a consiliilor consultative locale ale copiilor și prin consultare cu copiii în privința aspectelor care îi afectează;
- Să continue desfășurarea programelor și a activităților de sensibilizare care promovează participarea semnificativă și abilitată a tuturor copiilor în familie, comunitate și școală, inclusiv în consiliile elevilor;

Analizând concordanța legislației naționale cu standardele internaționale, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului observă că potențialul copiilor nu este valorificat pe scară largă, deoarece statul recunoaște sau investește insuficient în măsurile necesare pentru ca aceștia să se bucure de drepturile și libertățile lor civile. Datele dezagregate în funcție de vârstă, sex și dizabilitate nu sunt disponibile pe majoritatea segmentelor pentru persoanele interesate, pentru a identifica lacunele și a sprijini alocarea resurselor adecvate pentru copii. Politicile generice în domeniul protecției drepturilor și libertăților civile destinate copiilor sau tinerilor nu reușesc adesea să-i abordeze în toată diversitatea lor și corespund într-o măsură insuficientă obiectivului de garantare a realizării drepturilor copiilor. Costurile inacțiunii și eșecului sunt mari: fundamentele stabilite în timpul copilăriei în ceea ce privește securitatea emoțională, exprimarea opiniei, libertatea de asociere, libertatea de gândire și religie, sunt importante nu numai pentru dezvoltarea optimă individuală, ci și pentru prezenta și viitoarea dezvoltare socială și economică.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului subliniază că dreptul de a exprima liber opinia și de a ține cont în mod corespunzător de aceasta (articolul 12) este o obligațiune fundamentală a statului în realizarea drepturilor copiilor în toate domeniile. Autoritățile publice trebuie să se asigure că, copiilor li se oferă o șansă reală de a-și exprima liber opinia cu privire la toate aspectele care îi afectează, în special în cadrul familiei, în școală și în comunitățile lor. Pentru ca minorii să poată exercita în siguranță și în mod corespunzător acest drept, autoritățile publice, părinții și alți adulți care lucrează cu sau pentru copii trebuie să creeze un mediu bazat pe încredere, schimbul de informații, capacitatea de a asculta și de a da dovadă de orientare favorabilă, adolescenții participând în mod egal inclusiv la procesele de luare a deciziilor.

De asemenea, Ombudsmanul Copilului indică faptul că statul trebuie să introducă măsuri care să garanteze copiilor dreptul de a-și exprima opinia cu privire la toate aspectele care îi interesează, în funcție de vârsta și maturitatea lor, și să se asigure că li se acordă o pondere corespunzătoare, deciziile privind educația, sănătatea, sexualitatea, viața de familie și procedurile judiciare și administrative. Statul trebuie să se asigure că adolescenții sunt implicați în elaborarea, implementarea și monitorizarea tuturor politicilor, serviciilor și programelor relevante care afectează viața acestora, la școală și la nivel comunitar, local, național și internațional. Mediul on-line oferă oportunități semnificative emergente pentru consolidarea și extinderea angajamentului lor. Măsurile ar trebui să fie însoțite de introducerea unor mecanisme sigure și accesibile în materie de reclamații și căi de atac astfel, încât autoritățile naționale să poată acorda un răspuns comprehensiv asupra reclamațiilor formulate de adolescenți și de accesul la servicii juridice subvenționate sau gratuite și la alte asistențe adecvate.

Referitor la dreptul de a-și exprima opinia, Ombudsmanul Copilului constată o încălcare a acestui drept și în situația când copiii li se administrează un tratament medical, fără a li se comunica cel puțin informațiile generale despre sănătatea lor și despre tratamentul administrat.

Cunoașterea opiniei copilului este imperativă pentru Ombudsmanul Copilului și în acest scop pe parcursul anului 2017 a avut mai multe întruniri cu copii. La aceste întruniri a fost consultată opinia copilului pe marginea mai multor subiecte:

1. Întâlniri în cadrul instituțiilor de învățământ din țară, în anul 2017 ombudsmanul s-a întâlnit cu peste 2300 de copii de diferite vârste⁷⁶.
2. Întâlniri la Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă”, Chișinău. Copiii au menționat că ar dori ca adulții să aibă mai multă încredere în ei, să manifeste mai mult respect pentru părerea lor și să îi implice mai mult în procesele de luare a deciziilor. Copiii doresc să participe activ la luarea deciziilor în ceea ce-i privește și să aibă certitudinea că opiniile lor sunt respectate.
3. Forumuri de discuție cu temele: „Participarea copiilor și adolescenților în procesul de raportare și monitorizare a Convenției ONU pentru drepturile copilului – provocări și implicarea autorităților publice” și „Implicarea copiilor și tinerilor în monitorizarea Recomandărilor Comitetului ONU pentru drepturile copilului”⁷⁷, la care s-a discutat despre opinia privind cele mai încălcate drepturi și unde copiii au vorbit cu reprezentanți ai unor autorități publice despre problemele cu care se confruntă, despre respectarea drepturilor lor prin prisma Recomandărilor înaintate de Comitetul ONU pentru drepturile copilului.
4. Atelierul de lucru „Democrație din copilărie” din cadrul Zilei Internaționale a Democrației la Parlamentul Republicii Moldova, unde copiii au discutat despre modalitățile de implicare ale fiecărui cetățean în procesele democratice, despre

⁷⁶ Liceul Teoretic din Varnița, r. Anenii-Noi, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Anenii-Noi, Liceul Teoretic „Petre Ștefănuță”, r. Ialoveni, Liceul Teoretic „Mircea Eliade”, Nisporeni, Liceul Teoretic „Hyperion” din satul Gura-Galbenei, raionul Cimișlia, Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir” din orașul Cantemir, Liceul Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova, Gimnaziul-internat nr.3 din Chișinău, Liceul teoretic „Ștefan Vodă” din Ștefan Vodă, Școala pentru copii hipoacuzici nr.12 din Chișinău, Liceul Teoretic „N. Iorga” Chișinău, Liceul Teoretic „Onisifor Ghibu” din Chișinău, Liceul Teoretic „Ion Creangă” din Chișinău, Liceul Teoretic „Orizont” din Chișinău, Liceul Teoretic „Principesa Natalia Dadiani” din Chișinău, Liceul Teoretic „George Coșbuc” Liceul Teoretic „A. Mateevici” din Dondușeni, Gimnaziile satelor Stoicani și Slobozia Cremene din raionul Soroca, Gimnaziul „Vasile Pîrvan” din comuna Gotești, r. Cantemir, Liceul Teoretic „Ștefan Vodă” din orașul Ștefan Vodă, Liceul Teoretic „Ion Vatamanu” din orașul Strășeni și Liceul Teoretic din satul Puhoi, raionul Ialoveni, Gimnaziul nr.2 din Bălți, Gimnaziul „Sergiu Moraru” din satul Obreja Veche, raionul Fălești, Liceul Teoretic „Olimp” din Sîngerei, Liceul Teoretic „Alexandr Pușkin” și Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din orașul Ungheni, Gimnaziul „Dumitru Matcovschi” din Vadul-Rașcov, raionul Șoldănești, Gimnaziul din satul Izbiște, raionul Criuleni.

⁷⁷ <http://ombudsman.md/ro/content/forumul-de-discutie-al-ombudsmanului-cu-copiii-din-moldova-la-editia-doua>

micșorarea vârstei pentru exercitarea dreptului la vot, de la 16 ani. Copiii au exprimat diferite opinii pro și contra în aria discuției propuse.

5. „Ziua Ușilor Deschise”. În contextul Zilei Internaționale a Copilului, la 01 iunie, Ombudsmanul Copilului organizează tradițional această acțiune.
6. Tombola „Cunoaște-ți drepturile!” unde copiii au vorbit despre drepturile copilului și modalitățile de apărare a acestor drepturi, reieșind din importanța dezvoltării personalității în spiritul demnității, libertății, egalității și solidarității și au câștigat cadouri.
7. Anticafeneaua de la Bălți, la care s-au abordat doar subiectele care țin de opinia copilului cu referire la dreptul de acces la justiție, dreptul la viața privată și libera exprimare, dreptul la libera circulație, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la proprietate, dreptul la educație, dreptul la muncă și formele răspunderii juridice.

În cadrul discuțiilor copiii au manifestat interes deosebit față de subiectul ce ține de opinia lor în procesul de luare a deciziilor în ceea ce privește conținutul programelor școlare, în special a cursurilor opționale pe care le frecventează, precum și în ce măsură cred ei că le este asigurat un mediu sigur și lipsit de discriminare, fără violență în spațiul virtual (în special pe rețelele de socializare), etc.

În afară de aceste acțiuni realizate la inițiativa Ombudsmanului Copilului, copiii participanți la forum, la rândul lor, s-au angajat în diseminarea informației cu privire la drepturile copiilor, precum și evaluarea opiniei colegilor referitor la luarea acesteia în calcul de către autoritățile și instituțiile publice în procesul de luare a deciziilor.

O elevă din Chișinău, voluntara Vlada Șimon, a realizat în școala sa, Liceul „Mihai Viteazul”, o evaluare a opiniei copiilor referitor la respectarea drepturilor copiilor. Pentru aceasta a elaborat împreună cu Ombudsmanul Copilului un chestionar care a fost propus spre completare la 160 de copii din liceul în care învață. Rezultatele chestionarului au fost următoarele:

La prima întrebare „*Cunoști despre existența Avocatului Poporului pentru Protecția Drepturilor Copilului din Republica Moldova?*” 79% dintre elevii din clasa a opta au răspuns „da”, iar 21% nu cunoșteau nimic despre Ombudsmanul Copiilor.

Elevii din clasa a noua cunoșteau 40%, iar 60% nu cunoșteau; în clasa a șasea 91% de copii au declarat că știu despre Avocatul Poporului, și numai 9% - că nu știu. Motivul fiind că autoarea sondajului organizase anterior discuții privind activitatea Ombudsmanului cu elevii din clasa a șasea.

La întrebarea „*Cunoști cum să te adresezi Avocatului Poporului pentru protecția Drepturilor Copilului?*” au fost propuse 4 variante de răspuns. Cei mai mulți copii (60%-70%) au spus că știu despre Linia Verde a telefonului copilului - 0800 11 116. Destul de mulți (40%-60%) au

spus că știu că pot adresa o cerere la Ombudsmanul Copiilor, iar 20%-40% din copii au spus că nu cunosc cum să se adreseze la Avocatul Copilului.

La întrebarea „*Cum consideri, care sunt drepturile copilului cel mai frecvent încălcate?*” au fost propuse 4 variante de răspuns: *dreptul la educație, dreptul la opinie, dreptul la sănătate, dreptul la odihnă*. Copiilor li s-a propus să explice și de ce este încălcat dreptul. Copii au indicat diferite cauze: Dreptul la educație, din punctul lor de vedere, este încălcat, deoarece unii copii cresc în familii sărace care nu le pot oferi șanse egale. Dreptul la sănătate, este încălcat, în opinia copiilor, deoarece medicina este cu plată și nu toți își pot permite investigații scumpe. Dreptul la odihnă, în opinia copiilor, este încălcat pentru că copiii sunt obligați să facă mai mult decât ar trebui, inclusiv și teme mai multe. Dreptul la opinie, consideră copii că nu este respectat deoarece, deși adulții întreabă opinia copiilor, ei nu țin cont de opinia celor mici, adesea chiar o neglijează.

La întrebarea „*Ce ar putea face adulții ca aceste drepturi să nu fie încălcate?*” copii au spus că adulții trebuie să se intereseze mai mult de opinia copiilor, să întrebe de specialiști ce soluții sunt bune pentru copii și toate acestea luând în considerație real opinia copiilor.

La întrebarea „*Ce ai putea schimba tu?*” copii au avut 3 poziții: o parte din ei (50%-60%) au spus că nu știu ce ar putea schimba, 20% au spus că oricum nu vor schimba nimic, deoarece nu sunt auziți de adulți, ceilalți, aproximativ 20% au spus că pot să-i facă pe maturi să audă opinia lor.

Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului apreciază foarte înalt inițiativele și implicarea copiilor în activitățile de promovare a drepturilor copilului. Aportul fiecărui copil este prețios prin faptul că este dovada educării tinerii generații în spiritul respectului pentru drepturile omului. Este important de a discuta cu copiii pe înțelesul lor despre drepturile copilului.

O altă problemă analizată de Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, ține de articolul 13 din Convenție, care afirmă că copiii au dreptul la libertatea de exprimare și că exercitarea acestui drept poate fi supusă numai restricțiilor prevăzute la articolul 13 alineatul (2). Obligația părinților și a persoanelor care îi îngrijesc constă în faptul că să le ofere orientări adecvate în funcție de capacitățile în evoluție copiilor. Copiii au dreptul să caute, să primească și să împărtășească informații și idei și să folosească mijloacele de diseminare a acestora, inclusiv vorbirea, scrisul și limbajul semnelor și o expresie non-verbală ca imagini și obiecte de artă. Mijloacele de exprimare includ, de exemplu, cărți, ziare, broșuri, afișe, bannere, mass-media digitale și audiovizuale, precum și îmbrăcămintea și stilul personal.

Ombudsmanul Copilului mai atrage atenția asupra respectării dreptului copilului la apartenență religioasă. Avocatul Poporului pentru Drepturile Copilului îndeamnă statul să întărească mecanismele de implementare ale articolului 14 al Convenției, care subliniază dreptul

copilului la libertate religioasă și recunoaște drepturile și îndatoririle părinților sau a reprezentanților legali de a orienta copilul într-o manieră compatibilă cu interesul său superior și capacitățile sale evolutive (a se vedea și articolul 5 din Convenție). Cu alte cuvinte, copilul trebuie să exercite dreptul la libertatea religioasă, nu părintele, iar rolul parental se diminuează în mod progresiv, concomitent cu maturizarea copilului, acesta dobândind un rol din ce în ce mai activ în exercitarea alegerii pe parcursul adolescenței. Libertatea religioasă ar trebui respectată în școli și în alte instituții, inclusiv în ceea ce privește alegerea de a participa la orele de instruire religioasă, iar discriminarea pe motivul convingerii religioase ar trebui interzisă.

O altă problemă monitorizată de Ombudsmanul Copilului o reprezintă ***dreptul copilului de a se asocia și de a participa la manifestații pașnice***. Pe parcursul anului 2017 Ombudsmanul Copilului a atenționat de mai multe ori autoritățile publice și părinții cu privire la fenomenul implicării copiilor în manifestații politice⁷⁸. În opinia Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului, copiii au dreptul să participe la reuniuni, dacă acestea sunt pașnice, dacă participarea la aceste evenimente nu prezintă pericol pentru viață și sănătatea copiilor și dacă nu se aduce atingere demnității umane. În mod obligatoriu copiii trebuie să fie însoțiți de către părinți/reprezenți legali. Conform prevederilor din art. 3, 13, 14 și 17 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, toate acțiunile privind copilul trebuie să ia în considerație ansamblul intereselor superioare ale acestuia. Astfel, autoritățile statului, persoanele publice și private, cât și alte entități din domeniu trebuie să se asigure că orice acțiune organizată este în concordanță cu respectarea interesului superior al copilului.

Respectarea dreptului la întrunire și asociere este unul de o anvergură deosebită pentru dezvoltarea copiilor. Statul ar trebui să garanteze dreptul adolescenților la libertatea de asociere și la întrunirea pașnică în toate formele sale, cu condiția de respectare a restricțiilor definite în articolul 15 alineatul (2) din Convenție, inclusiv prin acordarea de spații și condiții sigure pentru copii. Recunoașterea juridică ar trebui acordată adolescenților pentru ca ei să-și poată să se alăture sau să formeze propriile sindicate. De asemenea, ar trebui introduse măsuri pentru a proteja apărătorii drepturilor omului, adolescenți, în special fetele, care se confruntă adesea cu amenințări și violență specifice sexului.

Copiii au mai atras atenția Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului și asupra faptului că le este încălcat dreptul consacrat la articolul 17 din Convenție „Accesul la informarea corespunzătoare”. Statul trebuie să asigure difuzarea informațiilor pentru copii, conform vârstei și dezvoltării acestora. În cadrul întâlnirilor, copiii au menționat că nu există emisiuni radio și de televiziune, educative, dezvoltative și culturale, care ar fi corespunzătoare

⁷⁸ <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-atentioneaza-organizatorii>

vârstei lor și care ar avea scop contribuirea la dezvoltarea acestora. Copiii au vorbit despre nocivitatea informației difuzate prin mijloacele media, precizând nu prezintă o sursă de informare și educație.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului atrage atenția autorităților publice responsabile de coordonarea activității mass-media la obligația statului de a asigura în mod prioritar difuzarea la posturile de televiziune/radio naționale a emisiunilor pentru copii și cu implicarea copiilor.

De asemenea Ombudsmanul Copiilor revine la problema accesului la informație pentru copiii cu dizabilități. În acest context Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului aduce la cunoștință opinia copiilor cu dizabilități de care a luat act la mai multe întâlniri cu acești copii, care au menționat lipsa de adaptare rezonabilă pentru situația și dizabilitatea lor la toate posturile de televiziune difuzate la noi în țară, lipsește traducerea în limbajul semnelor sau titrarea emisiunilor informative, de știri, dezvoltative și de divertisment, nu există adaptare pentru conținutul orientat spre interesul copiilor, nu există cărți și alte materiale pentru copii în Braille. Această situație critică diminuează semnificativ accesul copiilor cu dizabilități la informație, creează condiții pentru discriminarea lor pe criteriu de dizabilitate, le diminuează șansele de integrare socială. Atâta timp cât statul nu creează condiții pentru adaptarea rezonabilă pentru persoane cu dizabilități, nu putem vorbi despre succesul integrării sociale a persoanelor cu dizabilități și a copiilor în special. Ombudsmanul Copiilor insistă asupra aspectelor menționate mai sus anume din perspectiva importanței pe care o capătă în ultimul timp comunicarea eficientă și reușită. Or, în cazul lipsei de adaptare, în afara proceselor de dialog social eficient rămâne un număr semnificativ de copii, cei cu dizabilități, care rămân să existe în sistemul său închis, fără a fi incluși în circuitul universal al dialogului social.

Ombudsmanul Copilului **recomandă** statului să aloce suficiente resurse financiare și umane, care să permită autorităților îndeplinirea, în mod eficient, a obligațiilor ce le revin, conform normelor prevăzute de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, pe segmentul respectării drepturilor și libertăților civile ale copilului.

PROTECȚIA FAȚĂ DE ABUZ ȘI NEGLIJARE

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, conform prevederilor articolului 19, completează dreptul copilului de a fi protejat de abuz și neglijare, iar în temeiul articolului 37 garantează protecție împotriva tratamentelor și pedepselor corporale aspre și chinuitoare, degradante și inumane, totodată, potrivit articolului 39 este reglementată obligația statului de a întreprinde măsuri pentru refacerea fizică și psihologică a copiilor care au fost victime⁷⁹.

Convenția privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote) prevede: „Prevenirea și combaterea exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor; protejarea drepturilor copiilor care sunt victime ale exploatării sexuale și ale abuzurilor sexuale; promovarea cooperării la nivel național și internațional împotriva exploatării sexuale și abuzurilor sexuale comise asupra copiilor.”

Obligația statului de a ocroti inviolabilitatea persoanei copilului, protejându-l de orice formă de exploatare, discriminare, violență fizică și psihică se stipulează și prin *Legea privind drepturile copilului*⁸⁰ și *Codul Educației*⁸¹.

Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului în Observațiile finale indică obligațiile statului: „Să creeze mecanisme, proceduri și orientări pentru a asigura raportarea obligatorie a cazurilor de abuz sexual și exploatare sexuală a copiilor și să asigure anchetarea în mod eficient a actelor de abuz sexual și exploatare sexuală și aducerea în fața justiției a celor vinovați de astfel de acte, inclusiv din instituțiile de aplicare a legii” și „Să consolideze implementarea mecanismului de cooperare intersectorială în domeniul identificării, evaluării, referirii, asistenței și monitorizării copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, aprobat în 2014, prin asigurarea resurselor umane, tehnice și financiare adecvate”.

Protecția copiilor față de abuz și neglijare este mereu în vizorul Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, iar constatările la acest subiect au fost relatate și în ***Raportul alternativ prezentat Comitetului ONU pentru drepturile copilului*** și anume: numărul mare de copii supuși abuzului și neglijării, inclusiv abuzului psihologic, atât la domiciliu, în instituții, cât și la școală, precum și de lipsa asistenței pentru copiii victime ale abuzului și neglijării. Ombudsmanul a atras atenția și asupra creșterii incidenței abuzului sexual și exploatării sexuale a copiilor, inclusiv în familie și în special în rândul fetelor, precum și inacțiunea specialiștilor în aplicarea legii și în procesul de anchetare a cazurilor.

⁷⁹ http://ombudsman.md/sites/default/files/conventia_ro.pdf

⁸⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311654>

⁸¹ <http://lex.justice.md/md/355156/>

Amploarea fenomenului violenței a fost confirmată și de către copii la întâlnirile cu Ombudsmanul lor. Pe parcursul anului, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului s-a întâlnit cu copii din diferite localități ale țării și o bună parte dintre ei au recunoscut că sunt supuși violenței. Același aspect l-au indicat și copiii și tinerii care au participat la forumurile de discuție cu genericul „Prevenirea și eliminarea violenței în familie și în școală: abordarea multidisciplinară a fenomenului” organizate pe parcursul anului 2017 de comun cu Parlamentul Republicii Moldova, societatea civilă și autoritățile publice locale⁸², în opt raioane ale țării.

În cadrul forumurilor Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a vorbit despre obligația statului de a proteja copiii împotriva abuzului, subliniind că violența reprezintă o încălcare concomitentă a mai multor drepturi ale copilului: dreptul la integritate fizică, demnitate umană și protecția copilului prevăzute de lege. Ombudsmanul a menționat că autoritățile trebuie să-și consolideze eforturile pentru a se asigura că toți copiii sunt protejați împotriva violenței în familie, la școală și în societate. Prevenirea și combaterea violenței față de copii este una dintre cele mai importante misiuni ale statului. Aceasta poate afecta în mod grav bunăstarea copilului, dezvoltarea personală și interacțiunea socială. Înlocuirea practicilor violente cu metode educaționale pozitive, respectarea copilului în locul umilirii lui, renunțarea la indiferență și acceptare față de violența împotriva copiilor sunt doar câteva dintre practicile ce trebuie înrădăcinate în societate, pentru a înlătura acest fenomen. În acest sens, trebuie consolidat mecanismul intersectorial a cărui sarcină este identificarea și protecția copilului aflat în situație de risc. Nu în ultimul rând, școlii îi revine o responsabilitate majoră în educarea și formarea la elevi a atitudinilor și comportamentelor non-violente, inclusiv în mobilizarea părinților și comunității locale pentru implicarea mai activă în rezolvarea actelor de violență și diminuarea cauzelor care le declanșează.

Ombudsmanul este de părere că sunt necesare mai multe campanii de informare a copiilor cu privire la instituțiile și organizațiile care oferă servicii și consultanță pe probleme de violență. Promovarea legislației care oferă protecție victimelor violenței în familie, abuzului sexual și traficului, informarea tinerilor cu privire la efectele negative (pe termen mediu și lung) ale violenței etc. Nu mai puțin importantă este susținerea copiilor victime ale violenței, încurajarea acestora pentru a vorbi despre faptele de violență, cât și acordarea suportului necesar de reabilitare psihologică.

Aceste aspecte au fost semnalate și de copiii, participanți la forum. Ei au mai vorbit despre măsurile care, în opinia lor, pot fi întreprinse, pentru a reduce riscul supunerii copiilor la

⁸² <http://ombudsman.md/ro/content/forumul-de-discutie-al-avocatului-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-cu-copiii>,
<http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-participat-la-cel-de-al-doilea>,
<http://ombudsman.md/ro/content/ombudsmanul-copiiilor-prezent-la-cel-de-al-cincilea-forum-impotriva-violentei-desfasurat-la>,
<http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-participat-la-cel-de-al-patrulea>

toate formele de abuz. Printre cele propuse se numără restricționarea accesului străinilor în instituțiile de învățământ, instalarea camerelor de supraveghere, crearea locurilor pentru recreere în școală, instruirea copiilor în ceea ce privește relaționarea pozitivă și soluționarea pașnică a conflictelor, dar și cum să reacționeze atunci, când sunt martori la cazurile de violență.

Copiii, la îndemnul Ombudsmanului, au efectuat mai multe sondaje în rândul elevilor din instituțiile în care învață. Analizând sondajele, constatăm că 70% din cei chestionați au menționat că forma cea mai frecventă de pedeapsă la care sunt supuși copiii în familie este agresiunea morală. Copiii sunt pedepsiți pentru note rele obținute la școală, neglijarea responsabilităților casnice și neascultarea părinților. Agresiunea morală și cea psihologică sunt formele de pedepse cele mai răspândite în școală. Conform spuselor elevilor, aceștia sunt pedepsiți pentru temele nefăcute, discuții în timpul orelor și atitudine nerespectuoasă față de profesori. În urma sondajelor efectuate, copiii au stabilit că cel mai sigur mediu pentru copil rămâne familia, în timp ce mediul on-line este perceput drept cel mai nesigur.

Copiii au venit și cu unele recomandări privind asigurarea instituțiilor de învățământ cu psiholog și cu medic. Copiii doresc ca discuțiile dintre părinte și diriginte să fie individuale și să le fie asigurată confidențialitatea, desfășurarea mai multor campanii de informare legate de siguranța în mediul on-line. La fel, elevii au menționat că își doresc un comportament mai calm din partea profesorilor și părinților și mai multe discuții deschise și sincere prin care li s-ar explica greșelile. Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a susținut recomandările înaintate de copii, menționând că va contribui la implementarea acestora în practică.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a remarcat rolul consiliilor elevilor în prevenirea actelor de violență prin participarea/organizarea activităților care prezintă modalități de a se proteja de pericol și abuz. Copiii au fost încurajați să raporteze cazurile de violență pe care le cunosc și să se implice în acțiuni de voluntariat și susținere a copiilor abuzați. De asemenea, Ombudsmanul Copiilor le-a dat asigurări că va fi sprijinul lor și că le așteaptă apelurile la **Linia Fierbinte „Telefonul copilului 0 800 11116”**⁸³.

În cadrul forumurilor, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a subliniat că Oficiul Avocatului Poporului este un mediator între autoritățile statale și cetățeni și a îndemnat copii/ părinții/reprezentanții legali să se adreseze pentru a soluționa problemele și/sau conflictele de care se confruntă în cazul acțiunilor sau inacțiunilor autorităților publice.

⁸³ <http://ombudsman.md/ro/content/avocatul-copilului>

Ombudsmanul Copiilor a atenționat de mai multe ori presa, inclusiv la ultima conferință de presă cu tema „Dreptul copilului de a fi protejat împotriva abuzului și violenței”⁸⁴ să fie foarte atentă la difuzarea materialelor cu un caracter violent, mai ales cu participarea copiilor, pentru că informațiile difuzate pot fi dăunătoare pentru sănătatea psihică și fizică a copiilor, pentru dezvoltarea lor fizică, mintală, spirituală și morală. De asemenea, difuzarea imaginilor violente cu participarea copiilor reprezintă, de fapt, abuzarea în continuare a copilului care trebuie protejat. Ombudsmanul subliniază că și copiii sunt deranjați de conținutul unilateral și perspectiva negativă a știrilor care îi vizează.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului salută lansarea *Studiului privind experiențele adverse din copilărie și influența lor asupra comportamentelor de risc și problemelor de sănătate la tinerii studenți din Republica Moldova*⁸⁵, menționând că este încă un semnal de alarmă asupra frecvenței fenomenului de abuz fizic, emoțional și sexual în familiile din țară și reiterează necesitatea de conjugare a eforturilor asupra reducerii riscurilor de maltratare a copilului. Ombudsmanul a subliniat că rezultatele studiului sunt îngrijorătoare, acestea demonstrează că experiențele din copilărie influențează de cele mai multe ori negativ comportamentele tinerilor, având ca efect diminuarea capacității de integrare socială. Este necesar să se acorde mai multă atenție prevenirii și depistării precoce a problemelor de care se confruntă copiii.

La 13 decembrie 2017, în cadrul audierilor publice desfășurate în Parlamentul Republicii Moldova⁸⁶ cu privire la cazurile de abuz sexual a minorilor, identificate în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a menționat că sistemul de protecție a copilului din țara noastră are carențe esențiale. Lipsa specialistului în protecția drepturilor copilului care trebuie să fie, conform Legii nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc, se resimte. Primarul, în calitate de autoritate tutelară locală, nu reușește fizic să țină sub control situația copiilor supuși anumitor riscuri. În instituțiile de învățământ trebuie introdusă o disciplină la care copiii să li se vorbească despre relațiile interpersonale, să le dezvolte abilitatea de a comunica, aspect foarte important în evitarea conflictelor. Prezența psihologului în instituții este indispensabilă, întrucât acesta poate să prevină cazurile de abuz asupra copiilor și capacitatea de a comunica despre faptele de abuz. La fel de importantă este educația pe care o primesc copiii acasă, or în țara noastră, nu toți

⁸⁴ <http://realitatealive.md/live-conferin-a-de-presa-sus-inuta-de-avocatul-poporului-pentru-protectia-drepturilor-copilului-maia-banarescu-cu-tema-dreptul-copilului-de-a-fi-protejat-impotriva-abuzului-i-violen-ei---67401.html>

⁸⁵ <http://ombudsman.md/ro/content/maia-banarescu-voi-sustine-continuare-orice-actiune-ce-are-drept-scop-prevenirea-si>

⁸⁶ Cu ocazia Zilei mondiale de prevenire a abuzului asupra copiilor (19 noiembrie);

părinții sunt pregătiți să le vorbească copiilor despre violență, inclusiv despre formele de abuz sexual.

O altă formă de violență față de copil este exploatarea prin muncă. În Moldova există probleme serioase la capitolul protecția copilului de exploatarea prin muncă. Există copii care sunt supuși muncilor grele, periculoase și de durată. Ei sunt antrenați în muncile agricole, din gospodăriile casnice, din industria de construcții, devin frecvent victime ale traficului de ființe umane, sunt atrași în rețele de prestări servicii sexuale și pornografie infantilă, în alte activități ilegale precum cerșetoria, traficul de droguri. Este esențial de subliniat că statul este obligat să se asigure ca nici un copil să nu fie implicat în munci care nu sunt oportune vârstei și dezvoltării acestuia, indiferent dacă acestea sunt de natură familială sau comercială.

După cum s-a menționat, din discuțiile purtate cu copiii în cadrul Forumurilor desfășurate pe parcursul anului, dar și din cadrul întâlnirilor avute cu copiii, specialiștii, părinții, în urma vizitelor de monitorizare, adresărilor parvenite în adresa Ombudsmanului, din apelurile la Linia Fierbinte „Telefonul copilului” se constată că fenomenul violenței față de copii este generat de mai mulți factori precum: sărăcia și consumul excesiv de alcool care afectează multe familii socialmente vulnerabile; lipsa de abilități parentale de a educa copiii; tradițiile și stereotipurile din societate care justifică violența; lipsa cunoștințelor la copii despre elementele abuzului și comportamentului abuziv, a modalității și mijloacelor de apărare, indiferența și toleranța din partea societății față de actele de violență privind comunicarea/denunțarea, impactul negativ al informațiilor mijloacelor on-line, incapacitatea mijloacelor mass-media de a relata cazurile de violență.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului apreciază eforturile întreprinse de autoritățile publice prin intensificarea acțiunilor de prevenire a violenței, anunțarea/denunțarea cazurilor de violență, examinarea acestora și protecția victimelor abuzului, dar le consideră insuficiente, rigide și segmentare. Actorii implicați în prevenirea violenței și protecția copilului de violență, parte a mecanismului intersectorial nu au abilitățile necesare de identificare și asigurare a măsurilor de protecție și suport, circumstanțe care reduc eficiența intervenției acestora. De asemenea, se face resimțită lipsa serviciilor de reabilitare a victimelor și a abuzatorilor, dar și lipsa cadrului legal în domeniul de prevenire a comportamentului psiho-emoțional complex al copiilor.

Lipsește o statistică unică privind actele de violență împotriva copiilor. Actualmente, fiecare entitate publică, ca parte a mecanismului intersectorial, deține informații sub aspectul activității sale, care devin cunoscute doar în limita competenței funcționale. Această constatare este susținută și de reprezentanții societății civile.

Ombudsmanul Copiilor subliniază că există puține date oficiale care să indice proporțiile reale ale acestui fenomen, fapt cauzat de ratele ne semnificative de raportare a cazurilor, mai ales a celor consumate în familie. Violența în familie este tradițional acceptată și de cele mai multe ori are loc în „intimitatea” casei, nefiind percepută ca o încălcare a drepturilor copilului, ci mai degrabă ca o problemă personală. De exemplu, pedeapsa corporală aplicată copiilor ca metodă de disciplinare este adesea considerată un drept al părinților și, din păcate, copiilor continuă să le fie teamă că, dacă vor depune plângeri că au fost supuși violenței, nu vor fi luați în serios sau profesioniștii la care s-au adresat le vor spune că nu este atât de grav cazul. Unii copii sunt convinși că profesioniștii la care se vor adresa, vor păstra cazul în secret, dar nu-l vor soluționa.

Cu regret, în ultimii ani, se constată o creștere a numărului cazurilor de victimizare a copiilor prin acțiuni de atentare la viața, sănătatea, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea acestora. În rol de abuzatori figurează în foarte multe cazuri părinții, reprezentanții legali sau alte persoane, în a căror grijă se află copiii. Informația prezentată de Inspectoratul General al Poliției, confirmă faptul că pe parcursul anului 2017 numărul copiilor victime ale infracțiunilor crește ⁸⁷. Mecanismul intersectorial de colaborare este slab dezvoltat, în mod special pe segmentul ce ține de identificarea familiilor unde persistă violență și de realizare a acțiunilor de prevenire. Este necesar de remarcat și accesul limitat a cetățenilor, în mod special din localitățile mai îndepărtate, la informații cu privire la riscurile sociale, la prestatorii de servicii sociale și actorii la care se pot adresa în caz de urgență.

Pentru remedierea situației la acest compartiment Avocatul Poporului pentru drepturile copilului înaintează următoarele **RECOMANDĂRI**:

- Să fie întreprinse măsuri reale și eficiente pentru consolidarea implementării mecanismului de cooperare intersectorială în domeniul identificării, evaluării, referirii,

⁸⁷ Pe 1337 cauze penale (în a. 2016 – pe 908 cauze penale) 1401 (a.2016-961 cauze penale) copiii au devenit victime ale infracțiunilor.

În 332 cauze penale (în a. 2016 - în 211) copiii au fost victime ale infracțiunilor cu caracter sexual, în 52 cazuri (în a.2016 - 34), aceștia au fost abuzați în familie (de către tatăl biologic - 8, de concubin – 9, de alte rude - 6 și de alte rude minore -31).

La fel, este de necesar de menționat faptul că pe parcursul anului 2017 poliția a fost sesizată privitor la 302 cazuri de violență în privința copiilor în mediul familial (în a.2016 - 358), în baza cărora au fost pornite 483 cauze penale (2016-75).

Pentru a asigura protecția drepturilor copilului, au fost înaintate 177 demersuri pentru emiterea ordonanței de protecție (în anul 2016 -114), din ele 136 (în anul 2016 - 91) pentru protecția victimei părinte și copil și 36 (2016-23) pentru protecția doar a victimei copil.

Un alt compartiment, se referă la cazurile de violență în instituțiile de învățământ, poliția fiind sesizată/s-a sesizat din oficiu în/despre 275 cazuri (2016-202 cazuri) dintre care:

- profesori față de elevi – 38/45 cazuri;
- elevi față de profesori – 10/6 cazuri;
- între semenii – 227/156 cazuri.

<http://mecc.gov.md/ro/content/ziua-internationala-nonviolentei-scoala-cate-cazuri-de-abuz-au-fost-raportate-i-semestru-al>

asistenței și monitorizării copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, prin asigurarea resurselor umane (*specialist în protecția drepturilor copilului*), tehnice și financiare adecvate;

- Anchetarea în mod eficient și operativ a actelor de abuz sexual și exploatare sexuală;
- Să fie extinsă cooperarea la nivel național și internațional pe domeniul prevenirii și combaterii exploatării sexuale și abuzului sexual comis asupra copiilor;
- Să se asigure în continuare instruirea necesară a tuturor specialiștilor care lucrează cu și pentru copii, inclusiv instruirea sistematică a personalului care implementează cadrul legal privind prevenirea violenței în familie;
- Să fie întreprinse măsuri de monitorizare și asigurare ca raportarea cazurilor de abuz și neglijare a copilului să fie obligatorie realizabilă pentru toate persoanele care lucrează cu și pentru copii, în special copii cu dizabilități;
- Angajarea în fiecare instituție de învățământ a unui psiholog, precum și cu o unitate salarială, care va implementa politicile de protecție a drepturilor copiilor în aceste instituții;
- Să fie creată și să funcționeze o bază de date unice privind actele de violență împotriva copiilor;
- Mass-media să atragă atenția la difuzarea materialelor cu un caracter violent, mai ales a celor cu participarea/implicarea copiilor, informațiile difuzate să corespundă criteriilor care minimizează sau exclud aspectele dăunătoare pentru sănătatea psihică și fizică a copiilor, pentru dezvoltarea lor fizică, mintală, spirituală și morală;
- Mass-media să renunțe la abordarea senzatională, îngustă a subiectului în favoarea analizei cazului, a complexității fenomenului și a cauzelor care au provocat situația respectivă.
- Să fie promovată/încurajată difuzarea subiectelor pozitive care scot în evidență personalitatea copilului și succesele acestuia;
- Opinia copilului să fie ascultată și luată în considerație atunci când se iau deciziile care vizează copiii;
- Să fie extins numărul participanților la instruirile din cadrul programelor de educație parentală;
- Implicarea societății civile și a mediului privat pentru asumarea programelor de educare pozitivă a copiilor;

ADMINISTRAREA JUSTIȚIEI JUVENILE

În conformitate cu prevederile articolelor 37 și 40 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și ansamblul de Reguli minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrația justiției pentru minori „Regulile de la Beijing”, „statele părți recunosc oricărui copil bănuțit, acuzat s-au cu privire la care s-a dovedit o încălcare a legii penale dreptul la un tratament conform cu simțul demnității și al valorii personale, care să întărească respectul său pentru drepturile omului și libertățile fundamentale ale altora și care să țină seama de vârsta sa, precum și de necesitatea de a facilita reintegrarea sa în societate și asumarea de către acesta a unui rol constructiv în societate”⁸⁸.

Articolele 7 și 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează faptul că nici o persoană nu va fi condamnată pentru o acțiune sau o inacțiune care la momentul săvârșirii nu constituia o infracțiune de asemenea, Convenția garantează pentru orice persoană faptul că cauza sa va fi judecată în mod echitabil, în mod public și **în termen rezonabil**, de către o instanță independentă și imparțială, instituite prin lege⁸⁹.

Mai mult, organismele internaționale atrag o atenție deosebită fenomenului de respectare a termenelor rezonabili în cazurile judiciare în care sunt antrenate copii.

La nivel național legalitatea procedurii judiciare în procesele în care figurează copiii este garantată de prevederile articolelor 21, 26 și 117 din Constituția Republicii Moldova⁹⁰ și de Codul Penal. Avocatul Poporului pentru drepturile copilului consideră că statul și-a îndeplinit în mare parte obligațiunile de conformitate a legislației naționale la rigorile stipulate de organismele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Cu toate acestea, Comitetului ONU pentru drepturile copilului a înaintat Republicii Moldova în 2017 câteva observații⁹¹:

- Absența unui sistem judiciar specializat pentru minori în Statul parte, lipsa legislației privind copiii victime, martori și infractori și lipsa unor facilități de interviu adaptate copiilor în afara capitale;
- Durata detenției preventive, calitatea serviciilor juridice prestate pentru a ajuta copiii aflați în conflict cu legea, condițiile de detenție, accesul inadecvat la educație de calitate, inclusiv formare profesională, relele tratamente, inclusiv bătăile, detenția în izolator și copiii ținute în instituții de detenție pentru adulți.

⁸⁸<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=356341>

⁸⁹<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=285802>

⁹⁰http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731

⁹¹http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=MDA&Lang=EN

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului analizând situația din domeniul justiției, pe segmentul justiției juvenile, constată mai multe aspecte care necesită a fi îmbunătățite. Procedurile urmate în sistemul judiciar național sunt caracterizate de un grad înalt de formalism și insuficient adaptate la vârsta copilului. Prin reforma sistemului național de justiție juvenilă din ultima perioadă s-a urmărit limitarea sau chiar evitarea contactului excesiv cu sistemul formal de justiție, observarea modului în care sunt respectate drepturile omului (și inclusiv ale copiilor) fiind principala motivație a modificărilor aduse legislației penale. Cu toate acestea, Codul de procedură penală cuprinde un *summum* redus de dispoziții speciale pentru cauzele în care sunt implicați copiii care au comis infracțiuni.

Articolul 40 din Convenția cu privire la drepturile copilului subliniază că este de preferat ca aceștia să nu fie supuși procedurilor juridice standard și instituționalizării, prevăzându-se o întreagă gamă de dispoziții, precum cele referitoare la îngrijire, orientare și supraveghere, la îndrumare, la perioadele de probă, la plasamentul familial, la programe de educație generală și profesională și la soluții alternative celor privind îngrijirea într-un cadru instituțional, pentru a asigura copiilor un tratament în interesul bunăstării lor și proporțional cu situația lor și cu infracțiunea săvârșită.

Indiferent de modelul de tratament juridic aplicat copiilor care au comis infracțiuni, acesta va trebui să respecte interesul superior al copilului. În acest sens, o pondere corespunzătoare va fi acordată părerilor și opiniilor copilului (acesta trebuind să fie tratat ca deținător deplin de drepturi, exercitate în funcție de capacitatea de dezvoltare a copilului). La aplicarea dispozițiilor privind delincvența juvenilă, trebuie să se țină cont de bunăstarea fizică și psihică și de interesele legale, sociale și economice ale copilului. Toate celelalte drepturi ale copiilor în conflict cu legea penală precum dreptul la demnitate, la libertate, la tratament egal, la nediscriminare etc., trebuie să fie respectate.

Conform datelor statistice oficiale ale Ministerului Afacerilor Interne, pe parcursul a douăsprezece luni ale anului 2017, de către minori și cu participarea acestora au fost săvârșite 798/941 infracțiuni, ceea ce constituie o scădere cu -15,2 %, față de perioada analogă a anului precedent. Astfel, din numărul total de cauze penale pornite, urmărirea penală a fost finisată în 738/885 cauze, dintre care 540/553 - au fost trimise spre examinare către instanța de judecată, 191/325 - au fost încetate, 6 cauze clasate și 1cauză a fost suspendată condiționat⁹².

Urmare a analizei situației la compartimentul dat se constată că, în perioada de raport, comparativ cu perioada analogă a anului precedent, au fost înregistrate: furturi - 555/636, jafuri - 52/61 , huliganisme - 29/27, infracțiuni legate cu droguri - 14/17, infracțiuni legate de

⁹² http://politia.md/sites/default/files/nota_12_luni_2017_sait.pdf

aspectul sexual - 16/27, tâlhării - 8/12, 4/3 - omoruri și vătămări intenționate ale integrității corporale - 2/2⁹³.

Ombudsmanul Copilului reiterează recomandările înaintate în Raportul său din anul precedent⁹⁴ și reamintește instituțiilor implicate că, deși pe parcursul ultimilor ani autoritățile au înregistrat progrese privind consolidarea sistemului de justiție pentru copii prin instituirea unor noi mecanisme preluate din experiența altor state și prin adaptarea acestora la realitățile sociale specifice pentru Republica Moldova, potrivit constatărilor din **Raportul alternativ al Oficiul Avocatului Poporului la Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului**⁹⁵, unele probleme identificate pe parcursul anilor persistă, în privința acestor probleme autoritățile nu au întreprins acțiuni corespunzătoare pentru soluționarea lor. Astfel, judecătorii în puține cazuri aplică alte măsuri de constrângere decât arestul preventiv, iar mecanismul de mediere este nefuncțional. Deși au fost depuse eforturi pentru consolidarea mecanismului de audiere a minorilor în condiții speciale, totuși se constată că spațiile de audiere nu corespund standardelor în domeniu și nu sunt utilizate corespunzător, inclusiv din cauza lipsei personalului sau a cunoștințelor necesare, precum și a condițiilor tehnice. A fost constatat că la capitolul prevenirea și combaterea delincvenței juvenile nu au fost înregistrate progrese semnificative comparativ cu anii precedenți, și anume din motivul că nu există un document de politici publice, un plan național de prevenire a delincvenței juvenile, elaborat în conformitate cu standardele internaționale în domeniu.

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului atrage atenția legiuitorului în capitolul dat și asupra prestației slabe a participanților în cadrul procesului judiciar (procuror/avocat). Copiii remarcă faptul că apărătorii care sunt desemnați din oficiu nu îi vizitează în penitenciare și nu îi ajută să-și construiască o linie de apărare eficientă. În multe cazuri copiii nici nu-și cunosc apărătorii până la ședințele de judecată. Mai mult, apărătorii și procurorii în multe cazuri își permit chiar să nu se prezinte la procesele de judecată, motiv din care perioada de examinare a cauzelor nu corespunde principiului respectării parametrilor temporali rezonabili.

În conformitate cu prevederile Comentariului General nr.10 din 2007 al Comitetului ONU pentru drepturile copilului, judecarea cauzelor în care sunt implicați copii trebuie să fie o prioritate pentru statele membre și trebuie să fie restrânse la cele mai mici exigențe temporale posibile⁹⁶.

⁹³ Idem;

⁹⁴ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/raport_anual_copii_2016_0.pdf

⁹⁵ http://ombudsman.md/sites/default/files/document/attachments/justitia_pentru_copii.pdf

⁹⁶ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11

O altă situație specifică care îl îngrijorează pe Ombudsmanul Copilului este legată de Proiectul de lege „Privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant”, care a fost propus de Ministerul de Justiție. În opinia Ombudsmanului, proiectul dat nu corespunde standardelor și rigorilor internaționale în domeniul protecției drepturilor copilului și nu poate fi susținut spre promovare de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului. Proiectul conține termeni ambigui și neclari care vor duce la o interpretare largă și distorsionată de către actorii implicați în procesul de implementare. De asemenea, propunerea cu privire la crearea unui „centru specializat”, pentru copii care săvârșesc fapte penale grave, dar nu poartă răspundere penală, vine în contradicție cu principiul respectării interesului superior al copilului.

În final, Ombudsmanul Copilului atrage atenția legiuitorului asupra fenomenului de administrare a proceselor judiciare în cadrul cazurilor civile de divorț și de stabilire a domiciliului copilului de către instanțele judecătorești. În urma cererilor parvenite în cadrul Oficiului Avocatului Poporului și din investigațiile efectuate de către colaboratorii oficiului constatăm faptul că instanțele judecătorești nu iau în considerare opinia copilului, iar în alte cazuri, executorii judecătorești aplică metode care contravin standardelor de respectare a drepturilor copilului.

Analizând situația actuală, Ombudsmanul Copilului, vine cu un șir de **RECOMANDĂRI** menite să îmbunătățească sistemul de administrare a justiției juvenile:

- A elabora o lege nouă care să se refere doar la copiii care au săvârșit fapte penale dar nu cad sub incidența răspunderii penale;
- A analiza posibilitatea de a include copiii care săvârșesc fapte mai puțin grave și nu cad sub incidența legii penale, în calitate de subiecți ai Legii privind protecția specială copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr.140 din 14 iunie 2013;
- A implica organizațiile neguvernamentale locale și internaționale în elaborarea și implementarea programelor de instruire a personalului de asistență socială și psihologică pentru minori din cadrul instituțiilor penitenciare;
- A spori implicarea organului de tutelă și curatelă în executările silite pe cauzele cu implicarea minorilor;
- A instrui executorii judecătorești, reprezentanții autorităților tutelare și alți actori implicați în relația dintre minor și sistemul de justiție;
- A elabora o metodologie cu privire la aplicarea măsurilor alternative detenției, în cazurile când aplicarea este posibilă.

SITUAȚIA COPIILOR AFLAȚI ÎN INSTITUȚIILE DE DETENȚIE

Conform prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, principiile de bază pentru admiterea privării de libertate trebuie să respecte următoarele condiții: arestarea, detenția sau încarcerarea unui copil trebuie să fie în conformitate cu legea și trebuie să fie folosită doar ca măsură de ultimă instanță și pentru o perioadă cât mai scurtă de timp; și niciun copil nu va fi privat de libertate în mod ilegal sau arbitrar.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului constată cu îngrijorare că, în multe situații, minorii se află în arest preventiv perioade inadmisibil de lungi care pot ajunge până la un an, ceea ce constituie o încălcare gravă a articolului 37 litera (b) din Convenție. Ombudsmanul Copilului revine asupra importanței existenței unui pachet eficient de alternative, pentru ca autoritățile naționale să își respecte obligația prevăzută la articolul 37 litera (b) din Convenția ONU de a folosi privarea de libertate doar ca măsură de ultimă instanță. În plus, instituțiile abilitate sunt obligate să întreprindă anumite măsuri legislative și alte măsuri adecvate, pentru a reduce utilizarea detenției preventive. În anumite cazuri, aplicarea măsurii de arest preventiv, ca pedeapsă, încalcă prezumția nevinovăției. Astfel, se impune necesitatea ca prin lege să se definească clar condițiile, în care se stabilește dacă trebuie să fie plasat sau păstrat copilul în detenție preventivă, în special, pentru a asigura participarea acestuia în cadrul procedurii judiciare și dacă acesta reprezintă un pericol imediat pentru sine sau pentru alții. Durata detenției preventive ar trebui limitată prin lege, revizuirea periodică a duratei detenției preventive este imperativ necesară.

Analizând practica existentă în segmentul de detenție a minorilor, Ombudsmanul Copilului reamintește autorităților abilitate în domeniu despre necesitatea de a racorda practicile naționale la standardele internaționale, la Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate⁹⁷, Principiile pentru prevenirea delinvenței juvenile „Principiile de la Riyadh”⁹⁸ și Ansamblul de reguli minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru minori „Regulile de la Beijing”. Republica Moldova urmează să reevalueze prevederile naționale la capitolul dat și să ridice gradul de compatibilitate a normelor interne cu cele enunțate supra.

Conform datelor oficiale ale Departamentului Instituții Penitenciare al Republicii Moldova⁹⁹, în anul 2017 în arest preventiv se aflau 28 de minori (în anul 2016 -26 de minori), dintre care 16 minori aveau vârsta de 17 ani.

⁹⁷ Adoptate prin Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990;

⁹⁸ Rezoluția 45/112 din 14 decembrie 1990;

⁹⁹ https://drive.google.com/file/d/1KJL2oqLxllwZGLqHwzLWkbiqR1C_O_Ii/view

Numărul condamnăților minori și durata medie a detenției

Anii	2013	2014	2015	2016	2017
Numărul copiilor	32	27	31	30	36

Sursa: Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Republicii Moldova

În cadrul activității sale, în conformitate cu atribuțiile prevăzute de Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) nr.52 din 2014, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, a întreprins pe parcursul anului 2017 mai multe vizite la instituțiile de detenție unde sunt plasați minori. Astfel, în urma acestor vizite au fost întocmite rapoarte de monitorizare și au fost transmise mai multe acte de reacționare instituțiilor respective. Cu toate acestea, este necesar să menționăm că situația nu a cunoscut o schimbare evidentă, iar problemele au rămas fără soluții.

În cadrul vizitelor la Penitenciarul pentru minori nr.10 Goian Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a sesizat mai multe carențe care generează încălcarea drepturilor copilului și îngreunează sau chiar fac imposibilă educarea copiilor și ulterioara lor reintegrare în societate. Cu toate că în cadrul penitenciarului există, conform statelor de personal, psihologi care au menirea de a acorda consiliere și a-i susține pe copii în situația în care se află aceștia, a fost constatat că minorii nu sunt mulțumiți de serviciile psihologice acordate și evidențiază faptul că nu pot beneficia la necesitate de convorbiri confidențiale cu psihologul. O altă problemă depistată de Ombudsmanul Copiilor este faptul că programele psihologice existente în penitenciar sunt ineficiente și nu reușesc să răspundă necesităților copiilor.

De asemenea Ombudsmanul Copilului a depistat și în 2017 că în Penitenciarul nr.10 Goian mai au loc cazuri de abuz și violență fizică asupra copiilor, violență aplicată de către colaboratorii instituției penitenciare. Din spusele condamnaților minori, loviturile sunt aplicate în locuri greu de depistat prin modalități și procedee care nu lasă urme vizibile pe corp. Acțiunile de violență în mare parte sunt aplicate de aceiași colaboratori, în situațiile când se consideră că minorii nu se conformează ordinelor sau nu sunt suficient de „cuminți”. La acest compartiment menționăm faptul că, în conformitate cu prevederile articolului 19 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, statul are obligația de a proteja copiii de toate formele de maltratare săvârșite de părinți sau de persoane răspunzătoare de îngrijirea copiilor.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului este îngrijorat și de faptul că din perioada începând cu anul 2014 până în prezent Ombudsmanul Copiilor nu a recepționat nici o scrisoare parvenită prin poștă de la deținuții minori.

În discuțiile cu copiii a fost menționat faptul că în multe cazuri, pentru a scrie o scrisoare, minorii sunt nevoiți să meargă la colaboratorul de serviciu, pentru a-i cere foaie, plic și timbre după care transmit scrisoarea aceluiași colaborator, pentru ca scrisoarea să fie introdusă în cutia poștală. Procedura dată vine în contradicție cu rigorile și standardele internaționale și limitează dreptul la viață privată a copilului. Faptul că scrisorile nu ajung către destinatar ne face să concluzionăm că acestea fie nu sunt transmise de către colaboratorii penitenciarului, fie nu sunt preluate de către angajații oficiului poștal.

Pe parcursul anului Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a mai examinat problema transferului din izolatoarele de detenție preventivă către Penitenciarul nr.10. În urma unor cereri recepționate și a acțiunilor de investigare realizate pe marginea cazurilor date, conchidem faptul că minorii nu sunt transferați din izolatoare către penitenciare în termeni rezonabili. Mai mult, au fost cazuri când administrația Penitenciarului nr.10 Goian a refuzat preluarea unor anumiți minori, pe care îi considerau mai „problematici”.

O altă carență sistemică la care Ombudsmanul Copilului atrage atenția legiuitorului sunt prevederile articolului 254 din Codul de Executare al Republicii Moldova „La împlinirea vârstei de 18 ani, comisia înființată în penitenciar în componența enunțată la articolul 219 din prezentul cod hotărăște asupra oportunității executării în continuare a pedepsei de către condamnat în penitenciarul pentru minori până la atingerea vârstei de 23 de ani.”¹⁰⁰. Menționăm faptul că, pe parcursul anului, Oficiul Avocatului Poporului a înregistrat mai multe cereri în care copiii solicită intervenția Ombudsmanului Copilului, pentru a contribui la neadmiterea transferului lor în penitenciarele pentru adulți și menținerea în penitenciarul pentru minori până la vârsta de 23 de ani, după cum este și prevăzut în legislația națională. Copiii invocă faptul că transferul lor în penitenciarul pentru adulți va face problematică sau chiar imposibilă încadrarea în sistemul de învățământ general sau specializat și va favoriza adâncirea lor în cultura criminală. De asemenea, mulți dintre copii invocă faptul că transferul va pune în pericol viața și sănătatea lor. În această ordine de idei menționăm că rapoartele și recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratatamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante și Subcomitetului ONU pentru Prevenirea Torturii și altor Tratamente sau Pedepse Crude, Inumane sau Degradante, au subliniat de mai multe ori că nu este recomandabilă transferarea deținutului, dacă se prezumă că situația nouă va crea o situație de risc pentru viața, sănătatea și dezvoltarea lui. În acest context, are o relevanță deosebită și Recomandarea nr. R(89) 12 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la educația în penitenciare, care evidențiază faptul că implementarea sistemului educațional în penitenciar ajută la umanizarea acestora (penitenciarelor) și este un mijloc

¹⁰⁰ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=336538>

important de facilitare a întoarcerii deținutului în societate, pregătit atât din punct de vedere moral, cât și din punct de vedere educațional.

Situația este mai gravă în cadrul izolatoarelor de detenție preventivă, unde sunt plasați minori care se află în procedura de urmărire penală. Comitetul ONU pentru drepturile copilului recomandă statelor membre să acorde o atenție maximă acestui grup de copii, în special prin prisma respectării prezumției nevinovăției. Comitetul conchide faptul că, indiferent de modelul de tratament juridic aplicat copiilor care au comis infracțiuni, acesta va trebui să respecte interesul superior al copilului. În acest sens, o pondere corespunzătoare va fi acordată părerilor și opiniilor lui (copilul trebuie tratat ca deținător deplin de drepturi, exercitate în funcție de capacitatea lui de dezvoltare). La aplicarea dispozițiilor privind delincvența juvenilă este necesar să se țină cont de bunăstarea fizică și psihică și de interesele legale, sociale și economice ale copilului. Toate celelalte drepturi ale copiilor în conflict cu legea penală, precum dreptul la demnitate, la libertate, la tratament egal, la nediscriminare etc., trebuie să fie respectate.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului este îngrijorat de faptul care au avut loc în Penitenciarul nr.13, când un minor a fost violat de către colegii săi de celulă. Pe lângă gradul extrem de grav al faptei în sine, mai ales pentru că violenței sexuale a fost supus un minor, angajații Departamentului Instituțiilor Penitenciare au avut puține scrupule pentru aspectele morale ale cazului dat, au găsit acest fapt drept o sursă potrivită pentru a scrie despre asta o știre și au plasat-o pe pagina oficială a instituției, în care au admis publicarea informațiilor cu caracter personal a persoanelor implicate în conflict¹⁰¹. De asemenea, informația dată a fost preluată de mai multe portaluri de știri care au publicat-o cu afișarea numelui minorului implicat¹⁰².

Comitetul ONU pentru protecția drepturilor copilului recomandă insistent statelor membre crearea mecanismelor care nu vor admite scurgerea informațiilor cu caracter personal referitor la identitatea copiilor care sunt implicați în acțiuni penale. În această ordine de idei Avocatul Poporului pentru drepturile copilului recomandă autorităților de linie fortificarea mecanismelor pe segmentul protecției datelor cu caracter personal a minorilor care se află în custodia lor.

O altă încălcare sesizată de Ombudsmanul Copilului pe marginea aceluiași caz constă în faptul că administrația penitenciarului a admis în celulele băuturi alcoolice care, presupunem, că se pregătesc pe loc, sau se aduc în instituție prin intermediul colaboratorilor

¹⁰¹ <http://penitenciar.gov.md/ro/content/cronica-evenimentelor-din-penitenciare-%C3%AEn-zilele-de-s%C4%83rb%C4%83tori>

¹⁰² <https://crimemoldova.com/news/kriminal/eugen-zagorjevschi-unul-dintre-asasinii-minorei-din-str-eni-i-ar-fi-violat-colegul-de-celul/>

instituției de detenție. Evidențiem faptul că, în conformitate cu prevederile Legii cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și a producției alcoolice nr.1100 din 30 iunie 2000 ¹⁰³, se interzice comercializarea produselor alcoolice copiilor. Admițând pătrunderea/fabricarea produselor alcoolice în cadrul penitenciarului, colaboratorii instituției au admis o încălcare gravă a drepturilor copilului.

Avocatul Poporului a constatat faptul că în cadrul penitenciarului nu există un mecanism bine definit cu privire la repartizarea minorilor în celule. Acest factor duce la faptul că minorii sunt repartizați aleatoriu în celule, fără a se ține cont de compatibilitatea lor psihologică și fără a se ține cont de criteriul de vârstă. Această practică duce la apariția conflictelor și neînțelegerilor între aceștia și poate avea consecințe grave pentru viața și sănătatea lor.

Ombudsmanul Copilului este îngrijorat de faptul că în cadrul sistemului penitenciar nu există un program psiho-educational, care ar avea drept scop diminuarea agresivității sexuale în rândul copiilor deținuți. Sperăm că odată cu intrarea în vigoare a Legii cu privire la sistemul administrației penitenciare nr. 300 din 21 decembrie 2017, situația în domeniul protecției drepturilor copilului în cadrul instituțiilor se va ameliora.

Pe parcursul anului 2017 Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului a monitorizat respectarea dreptului la sănătate, pe segmentul serviciilor medicale și a alimentației copiilor aflați în sistemul penitenciar.

Ombudsmanul Copilului, din interviurile cu copiii deținuți, constată că la capitolul acordarea serviciilor medicale autoritățile statului încalcă drepturile acestora prin acordarea asistenței medicale de calitate nesatisfăcătoare și prin administrarea tratamentului fără consultarea inițială a pacientului. Copiii menționează că în unele cazuri consumă pastile care sunt aduse fără ambalajele specifice și fără prezentarea datelor specifice cu privire la fabricare și cu privire la termenul de valabilitate.

De asemenea copiii menționează și calitatea proastă a alimentelor din cadrul penitenciarului, produsele alimentare sunt de proastă calitate și practic niciodată nu se ține cont de regimul alimentar specific al unor deținuți în parte. Mai mulți copii menționează că, din cauza stării de sănătate, sunt nevoiți să se alimenteze după un regim alimentar specific, recomandat de medic, care nu este luat în considerare de administrația penitenciarelor. Mai mult, copiilor li se interzice să primească multe alimente din afară, deși aceste produse ar putea ameliora situația lor, iar în perioada caldă a anului minorii nu primesc fructe sau legume proaspete. Menționăm faptul că, în conformitate cu Recomandările Comitetului ONU pentru drepturile copiilor, limitarea dietei alimentare a copiilor aflați în detenție reprezintă o încălcare a rigorilor și standardelor în domeniu.

¹⁰³ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=334893&lang=1>

În concluzia celor expuse supra, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului prezintă următoarele **RECOMANDĂRI**:

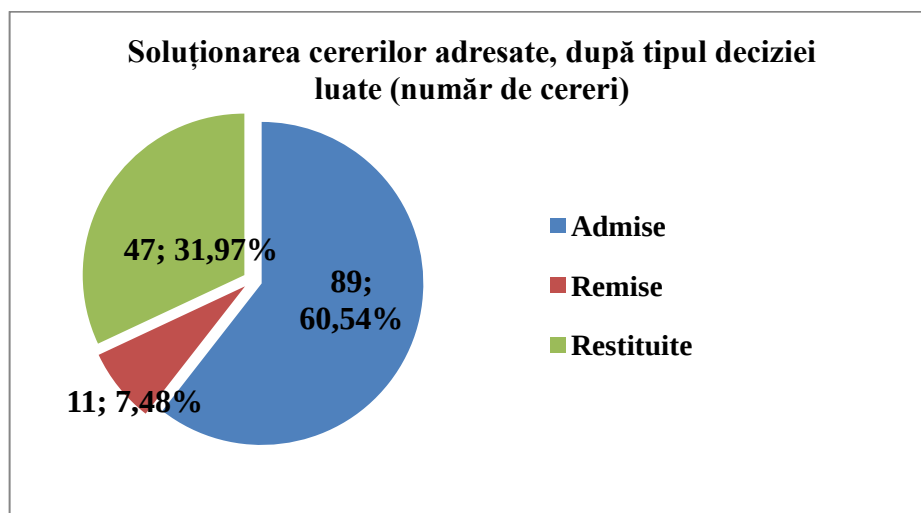
- De suplinit pozițiile de specialiști psihologi care vor contribui la menținerea unui climat psihologic prielnic pentru dezvoltarea minorilor din instituțiile penitenciare;
- De elaborat în cadrul instituțiilor penitenciare metodologii de lucru concentrate pe principiul de respectare a drepturilor copilului;
- De evitat la maxim situațiile de contact dintre deținuții minori și deținuții adulți;
- De creat servicii socio-educative care să corespundă realității și necesităților reale de resocializare.

ACTIVITATEA AVOCATULUI POPORULUI PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR COPILULUI ÎN CIFRE ÎN ANUL 2017

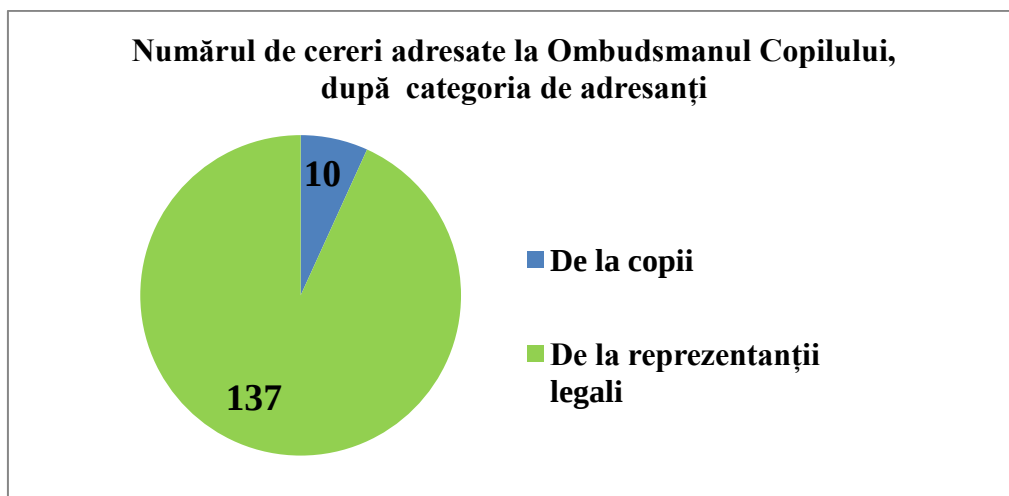
În procesul de examinare a cererilor parvenite în adresa Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au fost constatate mai multe încălcări la compartimentul respectării drepturilor copilului. Cele mai grave se referă la: protecția față de abuz și neglijare, nedocumentarea copiilor; protecția copiilor rămași fără ocrotire părintească; prevenirea delincvenței juvenile și asigurarea justiției prietenoase copilului; respectarea dreptului la educație; respectarea dreptului la sănătate; dezinstituționalizarea și incluziunea copiilor cu dezabilități; respectarea drepturilor copiilor cu dizabilități; protecția copiilor din instituțiile de detenție; activitatea inefficientă a mecanismului intersectorial; lipsa specialistului pentru protecția drepturilor copilului; lipsa psihologului în instituțiile de învățământ; lipsa asistentului medical în instituțiile de învățământ. Constatările date sunt făcute în baza adresărilor cetățenilor, prin care aceștia solicită intervenția Ombudsmanului Copilului, în temeiul mandatului, atribuit prin Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nr. 52 din 03 aprilie 2014.

Cererile parvenite către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului în anul 2017

În perioada 01 ianuarie 2017 – 31 decembrie 2017 în adresa Avocatului Poporului pentru protecția drepturilor copilului au parvenit 147 de cereri. Se atestă o creștere a numărului de adresări comparativ cu anii precedenți (a.2016 – 95 cereri adresate). Din numărul total de adresări, 89 cereri au întrunit condițiile de admisibilitate și au fost acceptate spre examinare.



Din totalul de adresări către Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, 7,41% (10 cereri) sunt de la copii, iar restul sunt de la reprezentanții legali ai acestora (137 cereri).



Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului consideră că numărul mic de adresări nemijlocit de la copii este cauzat de insuficiența mediatizării instituției Ombudsmanului Copilului, precum și de necunoașterea situațiilor în care se pot adresa, dar și de modul sau căile în care ei se pot adresa la Ombudsmanul Copilului.

În acest context, Ombudsmanul Copilului salută și încurajează copiii să se adreseze nemijlocit la Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului în cazul în care necesită ajutor în apărarea drepturilor sale.

Clasificarea cererilor privind dreptul pretins încălcat

Tematica adresărilor	recepționate	acceptate	restituite	remise
Dreptul la familie	47	27	15	5
Dreptul la educație	28	21	5	2
Accesul liber la justiție	4	3	1	0
Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia	4	3	1	0
Dreptul la ocrotirea sănătății	9	5	3	1
Dreptul la informație	3	1	1	1
Dreptul la asistență și protecție socială	17	15	1	1
Dreptul la nume și cetățenie	5	3	2	0

Dreptul la apărare	3	2	1	0
Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică	7	7	0	0
Dreptul la muncă	2	0	2	0
Protecția față de abuz și neglijare	18	2	15	1
TOTAL	147	89	47	11

Datele statistice denotă faptul că în adresările parvenite către Ombudsmanul Copilului este invocată frecvent încălcarea următoarelor drepturi: la familie, la educație, la asistență și protecție socială, precum și insuficiența măsurilor corespunzătoare din partea instituțiilor statului pentru protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență, vătămare ori abuz, de abandon sau neglijare, de rele tratamente sau de exploatare.

În procesul de investigare a cererilor acceptate spre examinare, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului, în temeiul art. 24 și 25 din Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) este împuternicit în situațiile în care sunt constatate încălcări ale drepturilor sau libertăților copilului să prezinte autorității sau persoanei cu funcție de răspundere care au admis aceste încălcări, recomandări în vederea restabilirii imediate în drepturi a copilului.

Dinamica acțiunilor procesuale/actelor de reacționare

Acțiuni procesuale	2017
Aviz cu recomandări privind măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru repunerea imediată în drepturi a petiționarului (art.24 din Legea nr.52 din 03.04.2014)	28
Demers (pentru intentarea unui proces penal/disciplinar în privința persoanei cu funcții de răspundere care a comis încălcări ce au generat lezarea considerabilă a drepturilor și libertăților omului (art.25 alin.(1) lit.b) din Legea nr.52	4
Sesizare asupra cazului de încălcare a eticii de serviciu, târăgănare și birocratism (art.25 alin.(1) lit.d) din Legea nr.52	4
Acțiuni în instanța de judecată/intervenire în proces pentru a depune concluzii (art.25 alin.(2) și (3) din Legea nr.52	8
Acord de conciliere (art.23 alin.(3) din Legea nr.52	1
Propuneri privind îmbunătățirea activității	1

aparaturii administrative în temeiul subpunctului 6 din punctul 7 al capitolului II din Regulamentul de organizare și funcționare a OAP	
Propuneri și recomandări de perfecționare a legislației (art.27 lit.(a) din Legea nr.52)	4
Sesizarea Curții Constituționale în vederea controlului constituționalității actelor normative (art.26 din Legea nr.52)	2
Opinii asupra proiectelor de acte normative (art.27 lit.(b) din Legea nr.52)	1
TOTAL	53

Prin urmare, cele mai multe acte de reacționare sunt avize, concluzii în judecată și sesizări. Practic în toate cazurile examinate recomandările au fost îndeplinite.

În scopul perfecționării legislației în domeniul drepturilor și libertăților copilului, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului pe parcursul anului 2017 a înaintat propuneri pentru îmbunătățirea cadrului legislativ sau eliminarea cauzelor și condițiilor ce creează premise pentru încălcarea drepturilor și libertăților copilului, după cum urmează:

Instituția	Actul normativ	Acceptat/ Respins
MSMPS	Completarea Legii nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (asistenta psihologică până la vârsta de 18 ani) ; Elaborarea unui cadru normativ care va reglementa modul de organizare/activare a instituției specializate de stat care să presteze servicii psihologice copiilor cu dizabilități și a reprezentantului legal.	Respins
MAI	Modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 328 din 24.05. 2012 privind Regulamentul privind organizarea și funcționarea Sistemului informațional automatizat Registrul informației criminalistice și criminologice (consolidarea unui mecanism clar de deținere a evidenței unice a infracțiunilor comise de locuitori Republicii Moldova, care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul altor state)	Acceptat
MAI	Completarea Legii nr. 26-XVI privind întrunirile, Codului Penal, Codul Contravențional	Acceptat

	(incriminarea întrunirilor politice care atrag minorii la manifestații cu caracter politic)	
MSMPS	Modificarea și completarea Legii nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți, și anume reglementarea clară a dreptului la plata indemnizației a copiilor aflați sub tutelă/curatelă, din motivul incapacității părintelui biologic de a-i proteja și a le oferi îngrijirea corespunzătoare.	Acceptat

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului în procesul monitorizării privind asigurarea respectării drepturilor și a libertăților copilului și realizării, la nivel național, de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoanele cu funcție de răspundere de toate nivelurile a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului în perioada raportată a realizat, cu sprijinul financiar al UNICEF, următoarele studii:

- ✓ Studiul „Mecanismul de monitorizare, evaluare și raportare a implementării recomandărilor Comitetului ONU privind drepturile copilului”;
- ✓ Studiul „Evaluarea nevoilor de ajustare a cadrului de reglementare a mecanismelor prin care este asigurată protecția copiilor aflați în situații de risc la standardele internaționale în vederea asigurării monitorizării corespunzătoare a Convenției ONU pentru drepturile copilului”;
- ✓ Raportul tematic „Respectarea drepturilor copiilor la nume și cetățenie”;
- ✓ Raportul tematic „Evaluarea situației copiilor plasați în casele-internat pentru copii cu deficiențe mintale Orhei și Hâncești în proces de dezinstituționalizare”;
- ✓ Raportul tematic „Incluziunea socială a copiilor cu dizabilități senzoriale”.

Urmare a constatărilor stabilite în cadrul realizării acestor rapoarte, Ombudsmanul Copilului a înaintat autorităților vizate de subiect recomandările respective.

În scopul asigurării respectării drepturilor și libertăților copilului, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului este în drept să acționeze din oficiu, pentru a asista copilul aflat în dificultate sau în situații de risc, fără a solicita acordul părinților sau al reprezentanților legali.

Astfel, pe parcursul anului 2017, Ombudsmanul Copilului s-a sesizat din oficiu în 19 cazuri, în care s-a atestat încălcarea dreptului la sănătate – 4; dreptului la educație - 3; protecție fata de abuz și neglijare -9 și dreptul la familie – 3 .

Sesizările din oficiu au fost urmare a publicării informației despre minori sau/și cu implicarea minorilor din mijloacele mass-media, rețelele de socializare și în baza informației obținute de la Linia Fierbinte „Telefonul Copilului” (0 800 11116).

**Apelurile telefonice
la Linia Fierbinte „Telefonul Copilului” (0 800 11116) în anul 2017**

Dreptul pretins încălcat	Adult	Copil	Urban	Rural	Total
Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică	3		3		3
Dreptul la apărare	10		6	4	10
Dreptul la libera circulație	5		3	2	5
Dreptul la viață intimă, familial și privată	21	2	11	12	23
Dreptul la informație	2		2		2
Dreptul la învățătură	21		10	11	21
Dreptul la ocrotirea sănătății	8		4	4	8
Dreptul la muncă	1			1	1
Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia	2			2	2
Dreptul la asistență și protecție socială	22	1	9	14	23
Protecția familiei și a copiilor orfani	4		1	3	4
Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor	1		1		1
Protecția persoanelor cu dezabilități	2			2	2
Dreptul la petiționare	1			1	1
Protejarea de abuz și neglijare	18		6	12	18
Tortura și privarea de libertate	2		2		2

Pe parcursul anului 2017 în cadrul Oficiului Avocatului Poporului au fost înregistrate 126 de apeluri telefonice la Linia Fierbinte „Telefonul Copilului” (0 800 11116). Din numărul total de apeluri, 123 au parvenit de la adulți și doar 3- de la copii.

Datele statistice denotă faptul că în mare parte cetățenii solicită consultație juridică în vederea protecției copilului în caz de violență față de acesta, privind dreptul la asistență socială necesară, fie cu probleme legate de dreptul de a beneficia de pensie de întreținere.

Spre examinare au fost preluate 5 cazuri (violență în familie/încălcarea graficului de întrevederi de către un părinte /refuzul de a întreține copilul /stoparea indemnizației de tutelă).

Este necesar de menționat că adesea la Linia Fierbinte „Telefonul Copilului” (0 800 11116) persoanele solicită consultație juridică și nu neapărat în aspecte ce țin de drepturile copilului.

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului constată că se atestă faptul că numărul de apeluri la Linia Fierbinte „Telefonul Copilului” (0 800 1116) este mic, mai ales de la copii, deoarece apelul poate fi efectuat doar de la un număr de telefon fix, dar și din cauza insuficientei mediatizări a acesteia.

